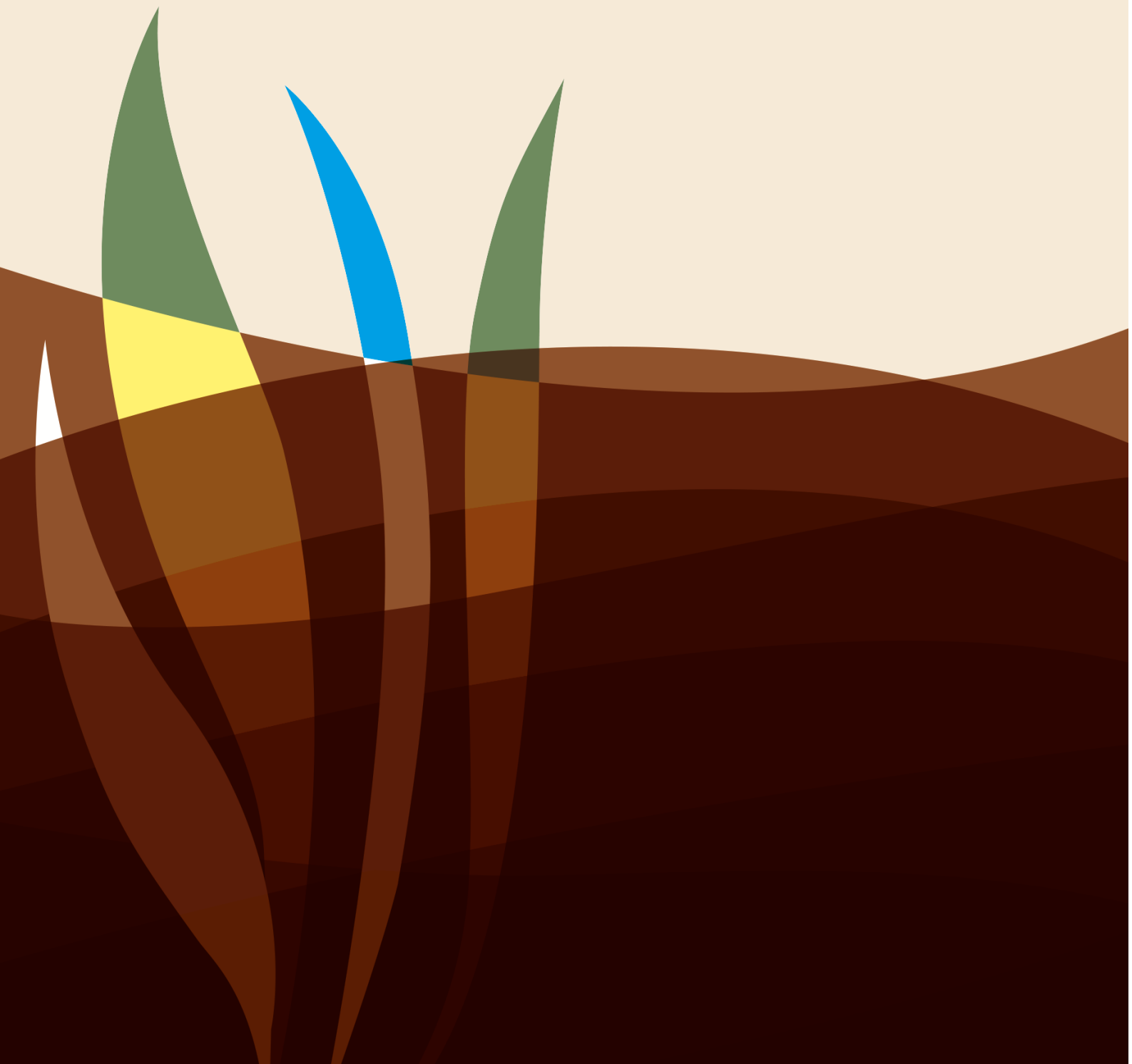

ACTA CARPATHICA 20

ACTA CARPATHICA

20

Дрогобич 2014

Publikacja dofinansowana ze środków UE w ramach projektu
“Integracja środowisk naukowych obszaru pogranicza Polsko-Ukraińskiego”.
Jej treść nie odzwierciedla poglądów UE,
a odpowiedzialność za zawartość ponosi Uniwersytet w Rzeszowie.

Redaktor: Jan Gąsior
Świetlana J. Wołoszańska
Bernadeta Alvarez
Weronika Janowska-Kurdziel
Dorota Grabek-Lejko
Witalij Fil
Wasył Stachiw
Natalija Hojwanowycz

Opracowanie redakcyjne i korekta: Zespół Projektowy

Projekt okładki: Piotr Wiśłocki

Wydawca: Katedra Gleboznawstwa, Chemii Środowiska i Hydrologii
Wydział Biologiczno-Rolniczy Uniwersytetu Rzeszowskiego
ul. M. Ćwiklińskiej 2
35-601 Rzeszów
Polska

wspólnie z Wydział Biologiczny Uniwersytetu Pedagogicznego w Drohobyczu
ul. T. Szewczenka 23
82-100 Drohobycz
Ukraina

ISBN 978-83-7667-162-8
ISBN 978-617-7235-64-3

Skład, łamanie, druk i oprawa: PP “Posvit”, ul. I. Mazepu, 5
82-100 Drohobycz

Nakład 100 egz.

ЗМІСТ / CONTENT

ЛІЛІЯ КРОПИВНИЦЬКА, ТАРАС СКРОБАЧ

Проблеми сталого розвитку прикордонних територій (Україна-Польща) 15-17 жовтня, 2014 рік

1. САМБІРЩИНА – ТЕРИТОРІЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ ПОГРАНИЧЧЯ ПОЛЬЩИ-УКРАЇНИ	5
<i>1.1. Стан довкілля у регіоні</i>	<i>5</i>
<i>1.2. Розвиток культури і туризму</i>	<i>6</i>
2. СТАЛИЙ РОЗВИТОК ЗАПОВІДНИХ ТА РЕКРЕАЦІЙНИХ ОБ'ЄКТІВ УКРАЇНСЬКОГО РОЗТОЧЧЯ	7
<i>2.1. Природний заповідник “Розточчя”</i>	<i>8</i>
<i>2.2. Яворівський національний природний парк як складова біосферного резервату “Розточчя”</i>	<i>14</i>
<i>2.3. Рекреаційне та курортне значення території українського Розточчя</i>	<i>19</i>
3. ВІДБИТКИ ІСТОРІЇ: ПОЛЬСЬКО-УКРАЇНСЬКА ІСТО- РИЧНА ТА КУЛЬТУРНА СПАДЩИНА	20
<i>3.1. Нагуєвичі. Садиба Івана Франка</i>	<i>20</i>
<i>3.2. Самбір</i>	<i>21</i>
<i>3.3. Страдч</i>	<i>22</i>
<i>3.4. Івано-Франкове (Янів)</i>	<i>23</i>
<i>3.5. Крехів</i>	<i>24</i>
<i>3.6. Жовква</i>	<i>25</i>
PROBLEMY ROZWOJU ZRÓWNOWAŻONEGO OBSZARÓW PRZYGRANICZNYCH (UKRAINA-POLSKA) (streszczenie)	28
PROBLEMS OF SUSTAINABLE DEVELOPMENT OF THE BORDERING TERRITORIES (UKRAINE-POLAND) (summary)	40
Література	50

**Путівник міжнародної науково-практичної конференції
“ПРОБЛЕМИ СТАЛОГО РОЗВИТКУ ПРИКОРДОННИХ
ТЕРИТОРІЙ (УКРАЇНА-ПОЛЬЩА)”**

**Дрогобич – Нагуєвичі – Самбір – Страдч – Івано-Франкове –
Яворівський національний парк – Крехів – Жовква – Дрогобич**

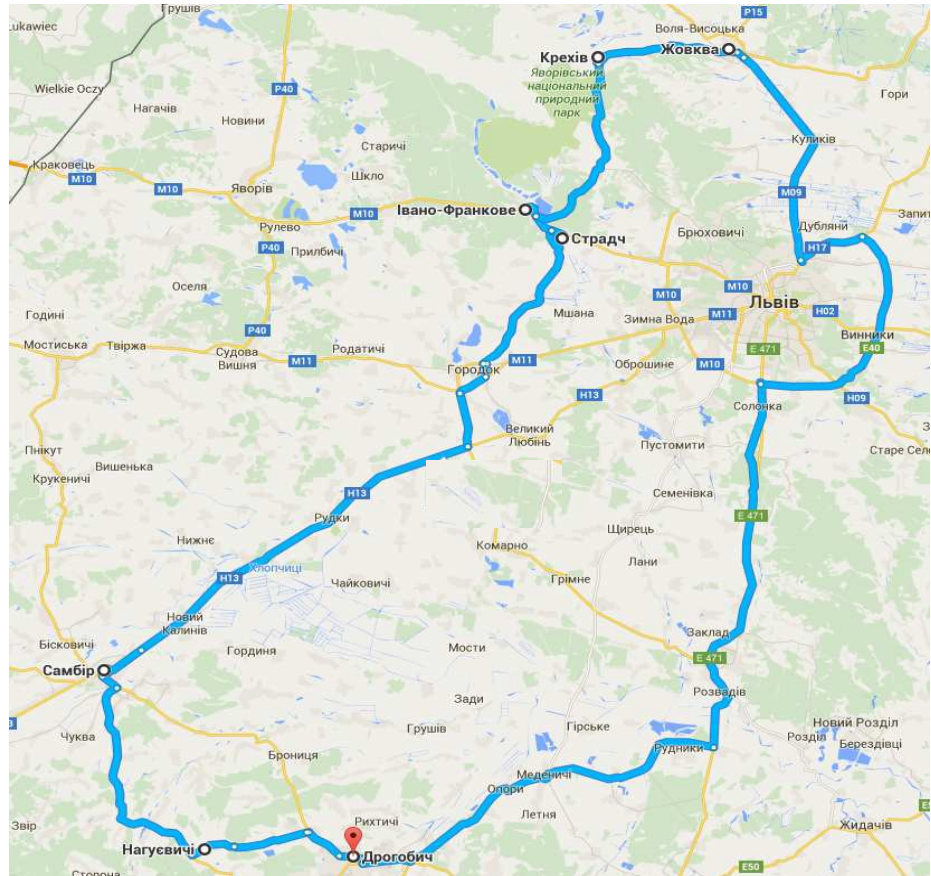
**Przewodnik międzynarodowej naukowo-praktycznej konferencji
“PROBLEMY ROZWOJU ZRÓWNOWAŻONEGO OBSZARÓW
PRZYGRANICZNYCH (UKRAINA-POLSKA)”**

**Drohobycz – Nagujewyczi – Sambór – Stradcz – Iwano-Frankowe –
Jaworowski Park Narodowy – Krechów – Żółkiew – Drohobycz**

International theoretical and practical conference guide

**“PROBLEMS OF SUSTAINABLE DEVELOPMENT OF THE
BORDERING TERRITORIES (UKRAINE-POLAND)”**

**Drohobych – Naguyevychi – Sambir – Stradch – Ivano-frankove – Yavoriv
national park – Krekhiv – Zhovkva – Drohobych**

1. САМБІРЩИНА – ТЕРИТОРІЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ ПОГРАНИЧЧЯ ПОЛЬЩІ-УКРАЇНИ

1.1. Стан довкілля у регіоні

Охорона навколишнього природного середовища, раціональне використання природних ресурсів, забезпечення екологічної безпеки життєдіяльності людини – невід’ємна умова сталого економічного і соціального розвитку району. Екологічна ситуація в районі залишається порівняно стабільною, проте нерозв’язані питання регіонального масштабу все ще залишаються. До них можна віднести проблеми із забрудненням територій побутовими відходами, гостру нестачу локальних очисних споруд у сільській місцевості та низьку ефективність роботи існуючих споруд, зростання чисельності автотранспорту в районі. Проблемним залишається питання приведення в безпечний екологічний стан звалищ побутових відходів. На сьогоднішній день на території району існує 58 сміттєзвалищ твердих побутових відходів, які займають площу 77,1 га, зокрема під стихійними сміттєзвалищами 17 га. Річний обсяг накопичення побутових відходів складає 75 тис. тонн, а загальний їх обсяг з часу експлуатації сміттєзвалищ становить близько 200 тис. тонн. Існуюча структура системи санітарії, очистка населених пунктів є недосконалою і не забезпечує достатнього контролю за санітарним станом території. У населених пунктах району практично відсутні спеціалізовані підприємства у сфері поводження з твердими побутовими відходами. Їх складають у природних рельєфах, ярах, долинах річок. Питання відведення земельних ділянок під санкціоновані сміттєзвалища сільськими радами, проектування і будівництва нових полігонів твердих побутових відходів залишаються невирішеними. Активізація транскордонного співробітництва привела до збільшення потоків транспорту, що стало ще одним джерелом забруднення атмосфери. Якщо у 2005 році викиди шкідливих речовин в атмосферне повітря від автотранспорту становили 1329 тонн, то у 2008 році – 3108 тонн.

Значного антропогенного впливу зазнають водні об’єкти. Засмічення прибережних смуг побутовими відходами, безсистемне видобування гравію прискорюють процеси деградації річок, їхні русла замулюються, проходить розмив берегів. Це приводить до порушення екологічного балансу, підтоплення прилеглих територій. В останні роки екологічна ситуація району характеризується високими ризиками надзвичайних ситуацій, пов’язаних з руйнівною дією паводків, що загрожує безпеці проживання населення. Необхідно звернути увагу на забруднення водних ресурсів внаслідок функціонування об’єктів житлово-комунального господарства, що перетворюють річки на своєрідний колектор стічних вод. Першопричина цього – технічний стан очисних споруд, які збудовані до 1990 року за технологіями, розробленими у 60 – 70 роках минулого століття, і в даний час вимагають реконструкції. Найбільш гостро стоїть проблема очистки стічних вод у м. Рудки. Потребують реконструкції також очисні споруди м. Новий Калинів.

На території району створені природоохоронні об'єкти, а саме Рудківський державний дендрологічний парк, державне заповідне урочище Корналовичі, ландшафтний заказник Кошів, Чайковицький гідрологічний заказник. За рахунок коштів обласного фонду охорони навколишнього природного середовища у 2008 – 2009 роках спрямовано 419,5 тис. грн. на проведення заходів щодо запобігання знищенню природних комплексів.

Для здійснення природоохоронних заходів, спрямованих на захист населених пунктів від підтоплення та затоплення повеневими водами, проводиться берегоукріплення та регулювання русел рік Дністер, Стрв'яз, Болозівка, будівництво та відновлення дамб в селах Ралівка, Задністрія, Калинів, Кружики, Бабина, Луки, Загір'я. За кошти державного бюджету реалізовується інвестиційний проект з будівництва акумуляційно-паводкової ємності в с. Чайковичі вартістю 75 млн. грн.

1.2. Розвиток культури і туризму

Самбірщина володіє значним культурним потенціалом. Система закладів культури об'єднує 84 Народних доми на 14547 місць, 80 бібліотек із книжковим фондом 708,425 тисяч примірників книг, дитячу музичну школу в м. Рудки з філіями в смт. Дубляни, селах Калинів, Чуква, музей Петра Сагайдачного в с. Кульчиці та музей національно-визвольних змагань в с. Чуква. При Народних домах функціонують 13 гуртків художньої самодіяльності, які носять почесне звання “народний”. Робота галузі культури спрямовується на задоволення культурно-інформаційних потреб населення, естетичного виховання підростаючого покоління, збереження і примноження культурних надбань української нації.

У районі регулярно проводяться обласні та районні огляди-конкурси, фестивалі, творчі звіти. Традиційними для району є фестивалі “У барвах золотої осені”, “Возвеселімся всі радо нині”, “Пісня рідинного вогнища”, “Ми-дітвора українська”, “Кульчиці-Фест”, “Лемківська ватра”, відзначення річниці утворення УГВР.

Із Самбірщиною пов'язане життя багатьох відомих історії особистостей: родом із села Кульчиці гетьман України Петро Конашевич-Сагайдачний, Юрій Кульчицький – герой турецьких воєн, який врятував Відень від турецької облоги і став першим в Європі засновником кав'ярень, в т. ч. у Львові, Григорій Самбірчик – талановитий вчений і поет, визначний діяч свого часу, відомий український маляр Федуско, відомий вчений, вихованець Києво-Могилянської академії, викладач Московської Слов'яно-греко-латинської академії Павло Конюшкевич. З Самбірщиною пов'язані імена актора Леся Курбаса, оперного співака Олександра Носалевича, видатного вченого Філарета Колеси, засновників Товариства і музею “Бойківщина” Володимира Гуркевича, Володимира Кобільника, Івана Филипчика, Михайла Скорика, Антона Княжинського.

На території району збереглося чимало пам'яток архітектури. 51 об'єкт занесено до загальнодержавного реєстру, найстарішими з яких є Вознесенський костел в м. Рудки (1728 р.), церква Святого Духа в с. Викоти (1671 р.),

церква Різдва Пресвятої Богородиці в с. Зарайське (1850 р.), церква Святої Трійці в с. Мала Білина (1671 р.).

Самбірщина – сприятливий регіон для розвитку сільського зеленого туризму та створення рекреаційних зон. В селі Сприня діє спортивно-туристичний оздоровчий комплекс “Прикарпаття” ім. Кирила Осьмака. Даний об’єкт використовується як літній оздоровчий табір для дітей. В районі діють два туристичні маршрути: “Нафтовий шлях” та “Слідами Фредро”.

Кризові явища в економіці упродовж останнього десятиріччя негативно позначились на стані матеріально-технічної бази культури. З одного боку вдалося зберегти успадковану мережу закладів культури, а з іншого – матеріально-технічний стан приміщень не відповідає вимогам сьогодення і потребує значного покращення (55 приміщень народних домів потребують ремонту). Необхідно зазначити, що на даний час не використовуються можливості великої культурно-історичної спадщини регіону для виховання підростаючого покоління та паралельного розвитку туристичної сфери. Більшість архітектурних пам’яток потребують значних інвестиційних вкладень бюджету і зусиль підприємницьких структур для проведення реставраційних робіт.

2. СТАЛІЙ РОЗВИТОК ЗАПОВІДНИХ ТА РЕКРЕАЦІЙНИХ ОБ’ЄКТІВ УКРАЇНСЬКОГО РОЗТОЧЧЯ

Одним із пріоритетних завдань охорони навколишнього природного середовища в умовах сталого розвитку є збереження важливих у біогеографічному, ландшафтному та рекреаційному аспектах природних та малопорушених під впливом антропогенної діяльності територій, які сприяють підтриманню біологічного та ландшафтного біорізноманіття.

Охорона природи особливо актуальна для густозаселеної Львівської області, розташованої у басейнах транскордонних рік Дністра, Сяну, Західного Бугу. На сьогодні заповідання, як метод територіальної охорони природи, залишається головною гарантією збереження генофонду живої природи, унікальних екосистем, ландшафтів як складової системи забезпечення конституційного права людини на безпечне довкілля.

На даний час, на території Львівської області функціонує 347 об’єктів природно-заповідного фонду загальною площею 148573 га, що складає 6,8 % території області. В умовах реалізації програм зі сталого розвитку заповідних територій та розвитку екологічної мережі регіону очікується розширення площ природно-заповідного фонду до 10% території області.

Найбільшу площу у структурі природно-заповідного фонду області займають національні природні парки – Сколівські Beskidi та Яворівський. Понад 80% територій природно-заповідного фонду становлять лісові формації. Для прикордонних зон, в тому числі і на Розточчі, в басейні Західного Бугу є характерними ряд екологічних проблем, що потребують спільного вирішення. Це стосується і створення спільних у транскордонній зоні заповідних об’єктів. Так, 28 червня 2011 року МАБ ЮНЕСКО видано

сертифікат щодо включення до світової мережі біосферних резерватів української частини біосферного резервату “Розточчя”.

Процес розвитку заповідної справи є надто кропітким і вимагає активної підтримки та участі науковців, органів державної влади, місцевого самоврядування. Роль прородно-заповідного фонду у збереженні біотичного та ландшафтного різноманіття Львівщини є фундаментальною і ключовою, а освоєння його рекреаційного потенціалу дасть прямий економічний результат, забезпечить поступлення фінансових засобів, збільшить зайнятість населення у рекреаційній сфері та сфері оздоровлення населення.

2.1. Природний заповідник “Розточчя”

На головному європейському вододілі, у межах території України і Польщі розташований унікальний у фізико-географічному відношенні район – Розточчя. Його назва пов'язана з тим, що тут беруть початок багато річок і потічків, які стікають у Дністер і далі – в Чорне море, або у Сян, Буг і Балтійське море. Район Українського Розточчя – це крайній північно-західний відріг Подільської височини. Він починається в околицях міста Львова і простягається вузьким горбистим пасмом (15-20 км завширшки) на 60 км у північно-західному напрямку до кордону з Польщею і на її території до м. Красніка.

Природний заповідник “Розточчя” було створено постановою Ради Міністрів УРСР від 5 жовтня 1984 року № 403 на базі державного заказника місцевого значення “Страдчанський ліс” (оголошений у 1974 р.) та заповідного урочища “Королева гора” (оголошене у 1978 р.) Територія заповідника складається з двох ділянок – Верещицького і Ставчанського лісництв. Його площа становить 2084,5 га, протяжність заповідних земель з півночі на південь – 8 км, із заходу на схід – 12 км. На півночі та сході

заповідник межує з Яворівським національним природним парком. Заповідник створено з метою збереження у природному стані території з унікальним поєднанням природних комплексів Західноукраїнської лісостепової фізико-географічної провінції та забезпечення їх наукового вивчення.

Сучасний рельєф Розточчя складається з горбистих пасом і горбів. Абсолютна висота окремих горбів становить 380 – 390 м, найбільша – 395 м (Гострий Горб), відносна висота над дном долини – 60 м. Обриси пасом і горбів заокруглені.

Територія заповідника представлена трьома грядовими підвищеннями. По її межах протікають річки Верещиця та її притока Ставчанка, на яких розташований каскад штучних водосховищ (ставів), найбільшим з яких є Янівський став площею 207 га. Безпосередньо на території заповідника протікає нижній відтинок каналізованого русла р. Ставчанки довжиною 650 – 700 м та обвідне русло р. Верещиці, завдовжки 3,4 км навколо північно-східного берегу Янівського ставу.

Рельєф Розточчя зумовлює шляхи перенесення повітряних мас: тут переважають вітри західного і південно-західного напрямків. Це спричиняє часте надходження вологих мас з Балтики, що, у свою чергу, зумовлює високу вологість повітря і значну кількість опадів (673 мм за рік), максимум яких спостерігається в літній період. Середньорічна температура повітря становить +7,6°C, у січні – -3°C у липні – +17,5°C. Тривалість вегетаційного періоду в районі заповідника становить 212 днів. Зима на землях Розточчя м'яка, з частими відлигами.

Особливості рельєфу, мозаїчність ґрунтового покриву, своєрідний мікроклімат зумовили формування унікальної лісової та болотної рослинності. Тут перекриваються ареали більшості основних євразійських видів дерев і чагарників. Ніде у світі не зустрічається природний ліс, що складається з дерев сосни (*Pinus L.*), дуба (*Quercus*), бука (*Fagus*), ялиці (*Abies*), смереки (*Picea*), явора (*Acer pseudoplatanus*), граба (*Carpinus*), ясена (*Fraxinus*), клена (*Acer L.*), в'яза (*Ulmus*) та липи (*Tilia*), які ростуть поряд. На Розточчі такі ліси ще збереглися. У заповіднику переважає лісова рослинність, яка займає 92% його площі. На лучну, болотну та прибережно-водну рослинність припадає 8% території.

Серед лісів переважають широколистяні, здебільшого букові і дубові, а також хвойно-широколистяні ліси. Меншу площу займають соснові ліси. Широколистяні ліси ростуть на внутрішніх пагорбах гряд з більш важкими за механічним складом дерново-слабопідзолистими ґрунтами, а хвойні – на зовнішніх пагорбах, що простягнулися уздовж гідрографічної сітки. Для останніх характерні більш легкі за механічним складом дерново-підзолисті і слабопідзолисті глинисто-піщані ґрунти.

Букові ліси, найцікавіші з флористичної точки зору, займають високі пагорби з близьким до поверхні заляганням крейди. За цих умов у верхній і середній частинах крутих схилів вони представлені чистими насадженнями з переважанням у трав'яному покриві осоки волосистої. На плоских вершинах пагорбів поширений буковий ліс підмаренниковий, який у середній частині пологих схилів змінюється буковим лісом конвалієвим. Менш поширений буковий ліс папоротевий. У всіх асоціаціях бук лісовий відзначається добрим ростом і високою зімкнутістю крон. У віці 90 років він досягає висоти 24 – 27 м і має I – II бонітет. Крім того, до складу деревостану в незначній кількості входять дуб черешчатий, явір і сосна звичайна, деколи в букових лісах трапляється ялиця біла. В трав'яному ярусі переважають неморальні і зустрічаються рідкісні для Розточчя гірські види: апозерис смердючий (*Aposeris foetida* (L.) Less.), аспленій волосовидний (*Asplenium trichomanes*), багаторядник шипуватий (*Polystichum brauni* (L.) Roth.), вербозілля гайове (*Lysimachia nemorum* L.), купена кільчаста (*Polygonatum verticillatum*), тирлич ваточниковий (*Gentiana asclepiadea* L.). Дубові і грабово-дубові ліси займають нижні частини схилів, невисокі пагорби. На рівних плоских ділянках з дерново-глейовими ґрунтами вони представлені дубовим лісом ліщиново-трясунковидно-осоковим, а на пологих схилах – дубовим лісом ліщиново-підмаренниковим, дубовим лісом ліщиново-конвалієвим і дубовим лісом ліщиново-кисличним. У трав'яному ярусі грабово-дубових лісів переважають осока волосиста або підмаренник пахучий. Дубові і грабово-дубові ліси мають високу продуктивність. У віці 130 років дерева досягають висоти 30 м. В деревостані їх звичними є клени явір (*A. pseudoplatanus* L.) і гостролистий (*Acer platanoides*), липа серцелиста (*Tilia cordata*), бук лісовий (*Fagus*). На окремих ділянках домішується дуб скельний (*Quercus petraea*).

Соснові ліси представлені асоціаціями соснового лісу крушиново-кисличного, соснового лісу ліщиново-кисличного і соснового лісу ліщиново-конвалієвого. Перша займає понижені, друга – рівні, третя – пологі схили підніжжя пагорбів. Сосна в цих умовах характеризується гарним ростом. У віці 110 років вона досягає висоти 28 – 30 м і має I – II бонітет. У добре вираженому підліску переважає ліщина звичайна (*Corylus avellana* L.) або крушина ламка (*Frangula alnus* Mill.). В густому трав'яному ярусі ростуть типові бореальні і неморальні види: веснівка дволиста (*Maianthemum bifolium*), ожина волосиста (*Eubatus*), одинарник європейський (*Trientalis europaea* L.), орляк звичайний (*Pteridium aquilinum* (L.) Kuhn), зірочник ланцетовидний (*Stellaria holostea* L.), просянка розлога (*Milium effusum*), осока волосиста (*Carex pilosa*), папороть чоловіча (*Dryopteris filix-mas* (L.)

Schott), підмаренник пахучий (*Galium*), купина багатоквіткова (*Polygonatum multiflorum* (L.)).

На внутрішніх схилах з більш багатими ґрунтами соснові ліси змінюються на дубово-соснові із сосною звичайною у першому ярусі з висотою дерев 28 – 32 м і дубом черешчатим у другому – 18 – 24 м заввишки. На внутрішньогрядових високих пагорбах дубово-сосновий ліс заміщується високопродуктивним буково-сосновим. Ці середньоєвропейські ліси заходять на територію України тільки на Розточчі і східніше не зустрічаються. Місцями формуються дубово-буково-соснові ліси з характерним найскладнішим для Розточчя деревостаном. У цих лісах бук звичайний і сосна звичайна формують перший ярус із зімкнутістю крони 0,8 – 1,0. У віці 90 – 140 років вони мають висоту 24 – 32 м і I-II бонітет. Дуб черешчатий утворює другий, слабо виражений ярус. У трав'яному покриві на плоских вершинах пагорбів переважає підмаренник пахучий, а на понижених ділянках – квасениця звичайна. Разом з ними трапляються купина багатоквіткова (*Polygonatum multiflorum* (L.)), веснівка дволиста (*Maianthemum bifolium*), папороть чоловіча (*Dryopteris filix-mas* (L.) Schott), зірочник ланцетовидний (*Stellaria holostea* L.), осока пальчаста (*Carex digitata* L.), ожина волосиста (*Eubatus*), конвалія травнева (*Convallaria majalis* L.), міцеліс стінний (*Mycelis muralis* (L.)) та інші, переважно неморальні види.

Луки і болота утворюють порівняно великий масив – урочище Заливки. Деградоване евтотрофне болото замінили щучникові та червонокострицеві луки. На перезволожених ділянках суходільна лука переходить в болотисту з переважанням високих осок та прибережно-водних злаків. Тут збереглися ділянки торф'янистих лук, у травостоях яких панують

дрібні осоки. Флора Заливок своєрідна, багата на типові для півночі та рідкісні види. Тут ростуть береза низька (*Betula humilis*), верба чорнична (*Salix myrtilloides*), журавлина болотна (*Vaccinium oxycoccos*), синюха голуба (*Polemonium caeruleum*), білозір болотний (*Parnassia palustris* L.), п'ять видів пальчатокорінника (*Dactylorhiza majalis*). На жаль, різке падіння рівня ґрунтових вод в регіоні ставить під загрозу існування цієї унікальної рослинності. Типових болотних ценозів в урочищі Заливки вже майже не залишилось. Ділянки низинного болота з переважанням берези низької (*Betula humilis*), журавлини звичайної (*Oxycoccus palustris* Pers), пухівки піхвової (*Eriophorum vaginatum* L.) заміщуються фрагментами злаково-осоково-гіпнового болота, а потім лучними угрупованнями.

На території заповідника відмічено зростання 9 рослинних угруповань, занесених до Зеленої книги України: групи асоціацій соснових лісів зелено-мохових та чорницевих, дубово-соснових лісів ліщинових, дубових лісів ліщинових, субформацію буково-соснових лісів, асоціації грабово-дубового лісу волосистоосокового та яглицевого, формації осоки Девелла (*Carex davalliana*), сальвінії плаваючої (*Salvinia natans*), латаття сніжно-білого (*Nymphaea candida*), глечиків жовтих (*Nuphar lutea*).

Положення Розточчя на стику трьох флористичних областей – Карпат, Полісся та Поділля – зумовило високу видову насиченість його різними за

походженням та віком видами рослин. За даними досліджень 2001 року тут налічується судинних рослин 885 видів, мохоподібних – 212, лишайників – 65, синьозелених водоростей – 20, а грибів – 365 видів. На території заповідника зростає велика кількість рідкісних, зникаючих, реліктових, ендемічних, погранично – та диз'юнктивно-ареальних видів. До Червоної книги України занесено 27 видів судинних рослин, з них 14 видів родини орхідних. Серед них – баранець звичайний (*Lycopodium selago* L. *Huperzia selago* (L.)), плаун звичайний (*Lycopodium selago* L. *Huperzia selago* (L.)), сальвінія плаваюча (*Salvinia natans*), береза низька (*Betula humilis*), фіалка біла (*Viola alba* Bess),

верба чорнична (*Salix myrtilloides*), шолу-дивник королівський (*Pedicularis sceptrum-carlinum*), лілія лісова (*Lilium martagon*), підсніжник білосніжний (*Galanthus nivalis*), косарик черепитчастий (*Gladiolus imbricatus*), гніздівка справжня (*Neottia nidus avis* L.), коручка болотна (*Epipactis palustris*), морозниковидна (*Epipactis helleborine* (L.) Crantz), любки дволиста (*Platanthera bifolia*), зеленоквітка (*Platanthera chlorantha*), коральковець тричінадрізаний (*Corallorhiza trifida*), зозулин слізь яйцеподібний (*Listera ovata*), булатка червона (*Cephalanthera rubra*), великоквітка (*Cephalanthera damasonium*), венерин черевичок (*Cypripedium calceolus* L.), пальчатокорінник травневий (*Dactylorhiza majalis*), плямистий (*Dactylorhiza maculata*), Фукса

(*Dactylorhiza fuchsii*), м'ясо-червоний (*Dactylorhiza incarnata*), Траунштейнера (*Dactylorhiza traunsteineri*), осока Давелла (*Carex davalliana*). В останні роки не виявлено два види: сверцію багаторічну (*Swertia perennis* L.) та ломикамінь болотний (*Saxifraga cochlearis*).

На Розточчі проходить північно-східна межа поширення ялиці білої (*Abies alba*), ялівцю звичайного (*Juniperus communis*); північна – вільхи сірої (*Alnus incana* L.), фіалки білої (*Viola odorata*); південно-східна – бука лісового (*Fagus sylvatica* L.), рясту порожнистого (*Corydalis cava* Schweigg. et. Korte.) та південна – багна болотного (*Ledum palustre*), верби мирзолистої (*Salix myrsinifolia* Salisb.) журавлини болотної (*Vaccinium oxycoccos*).

Цікавою і своєрідною є також фауна Розточчя. Тут можна побачити представників усіх класів хребетних. Іхтіофауна налічує 16 видів риб, фауна земноводних – 11, плазунів – 6, птахів – 169, ссавців – 43 види. Із хвостатих земноводних у водоймах нерідко можна зустріти тритонів – звичайного (*Triturus vulgaris*) і гребінчастого (*Triturus cristatus*), а з безхвостих – жаб ставкову (*Pelophylax lessonae*) та озерну (*Pelophylax ridibundus*), кумку червоночереву (*Bombina bombina*), в період нересту жаб – гостроморду (*Rana tarrestriis (arvalis)*) і трав'яну (*Rana temporaria*) та ропуху сіру (*Bufo bufo*). В лісах заповідника і на чагарникових луках досить численною є квакша звичайна (*Hyla arborea*). З інших видів особливо часто трапляються ящірки прудка (*Lacerta agilis*) й живородна (*Zootoca vivipara*), вуж (*Natrix natrix*) і гадюка звичайна (*Vipera berus*), зрідка веретільниця ламка (*Anguis fragilis*) та мідянка (*Coronella austriaca*).

Птахи представлені 169 видами, з них 116 – відмічені на гніздуванні. Багато їх зупиняються під час перельотів або прилітають зимувати на озеро Янівський став. У лісах звичними є зяблик (*Fringilla coelebs*), костогриз (*Coccothraustes coccothraustes*), іволга (*Oriolus oriolus*), дрозди (*Turdus*), голуб синяк (*Columba oenas*), горлиця звичайна (*Streptopelia turtur*), вальдшнеп (*Scolopax rusticola*) та інші. Одним з найцікавіших птахів у період міграції є баклан великий (*Phalacrocorax carbo*). Поряд з поширеним лелекою білим (*Ciconia ciconia*) ймовірно гніздиться лелека чорний (*Ciconia nigra*). У заповідних лісах зрідка зустрічається найменша пташка України – корольок жовтоголовий (*Regulus regulus*).

У заповіднику мешкає 43 види ссавців. Із ряду комахоїдних – кріт (*Talpa*), бурозубки звичайна (*Sorex araneus*), мала (*Sorex minutus*) і білочерева (*Crocidura leucodon*), кутори звичайна (*Neomys fodiens*) і мала (*Neomys anomalus*). Останні два види є рідкісними для всього регіону і потребують посиленої охорони. Заєць-русак (*Lepus europaeus*) мешкає як на відкритих просторах, так і в лісі. Звірі ряду парнокопитних представлені п'ятьма видами. Найчисленнішими є козулі (*Capreolus Gray*), зрідка можна зустріти оленів – благородного (*Cervus elaphus*) і плямистого (*Cervus nippon*), лося (*Alces alces*). Урочище Заливки і прилеглі до нього території урочища Ставки стали до вподоби диким кабанам (*Sus scrofa*). Із хижаків постійними мешканцями заповідних територій є лисиця (*Vulpes vulpes*), куниця лісова (*Martes martes*), тхір темний (*Mustela putorius*), ласка (*Mustela nivalis*), горностаї (*Mustela erminea* L.). В окремі роки сюди може забрести і вовк (*Canis lupus* L.).

З рідкісних видів тварин, занесених до Червоної книги України, у заповіднику зустрічаються 18 видів: видра річкова (*Lutra lutra*), горностай (*Mustela erminea* L.), кутора мала (*Neomys anomalus*), європейський широкоух (*Barbastella barbastellus*), борсук (*Meles meles*), лелека чорний (*Ciconia nigra*), зміїд (*Circaetus gallicus*), орлан-білохвіст (*Haliaeetus albicilla*), сичик-горобець (*Glaucidium passerinum*), мідянка (*Coronella austriaca*), полоз лісовий (*Zamenis longissimus*), дозорець імператор (*Anax imperator* Leach), махаон (*Papilio machaon*) і ін.

Крім неповторних за своїм різноманіттям та естетичною красою ландшафтів, що об'єднують лісові, водні та лучно-болотні екосистеми, на території заповідника є ряд дослідницьких об'єктів, таких як лісотипологічний профіль А. П'ясецького, географічні культури сосни звичайної, моніторингові та фенологічні пункти і стаціонари, де науковці заповідника та Українського державного лісотехнічного університету вивчають стан та зміни природного середовища.

2.2. Яворівський національний природний парк як складова біосферного резервату “Розточчя”

Яворівський національний природний парк – природоохоронна територія у Яворівському районі Львівської області. Парк створений з метою збереження, відтворення та раціонального використання типових і унікальних лісостепових ландшафтів та інших природних комплексів в районі Головного європейського вододілу.

Парк було створено 4 липня 1998 року Указом Президента України № 744 на базі Яворівського регіонального ландшафтного парку (існував з 1996 року на площі 4190,0 га) та прилеглих територій Старичівського і Магерівського військових лісгоспів. Загальна площа національного парку – 7108,0 га, з яких 2915,0 га надані парку в постійне користування, а 4193,0 га включені до його складу без вилучення у землекористувачів.

Яворівський національний природний парк розташований на території Українського Розточчя – одного з найцікавіших фізико-географічних районів Західної України. Українське Розточчя – це вузьке (до 25 км) горбогірне пасмо завдовжки 75 км, яке на півночі різко підіймається над Малим Поліссям. У його південно-східній частині проходить Головний європейський вододіл. На схилах вододілу беруть початок річки, що належать до басейнів двох морів – Чорного і Балтійського.

Територія парку простягається своєрідним півмісяцем від с. Верещиці Яворівського району до с. Крехова Жовківського району. Його протяжність із заходу на схід – 12 – 13 км, а з півночі на південь – від 2,5 до 12 км. На півдні парк межує з природним заповідником “Розточчя”, на півночі – з навчальним полем Яворівського навчального центру ЗОК МО України, відомим як Яворівський військовий полігон, а також з Регіональним ландшафтним парком “Равське Розточчя”.

Поблизу парку розташовані такі населені пункти: с. Верещиця, с. Старичі, смт. Шкло, м. Новояворівськ, с. Лелехівка, смт. Івано-Франкове, с. Ставки, с. Середній Горб, с. Верхутка, с. Лозино, с. Дубровиця, с. Млинки,

с. Папірня, с. Фійна, с. Козулька, с. Крехів. У західній частині парку протікає річка Верещиця, яка впадає у Дністер. У межах парку беруть свій початок ліві притоки Верещиці – річки Ставчанка і Стара Ріка. На півночі розташовані витoki річок Деревнянки і Свині (басейн річки Західний Буг).

За функціональним зонуванням територія парку розподілена на зони: заповідну (площа 661,6 га), регульованої рекреації (1254,1 га), стаціонарної рекреації (30,2 га) та господарську (5162,1 га).

За фізико-географічним районуванням територія парку відноситься до Розтоцького району Розтоцько-Опільської області Західно-Української лісо-степової провінції.

На його території немає населених пунктів, завдяки чому антропогенний вплив на природні екосистеми є незначним.

Клімат цієї території характерний для Розточчя, що розміщене в пограничній зоні впливу атлантичних повітряних течій із заходу та континентальних – зі сходу. Загалом клімат помірно вологий. Середньорічна кількість опадів становить 700 мм, а середньорічна температура – +7,5 С. Найбільше опадів випадає в червні-липні, а найменше – в січні-лютому. Найтепліший місяць року – липень (+17,7 С), а найхолодніший – січень (- 4,2 С). Річні коливання температур незначні і сягають 21,9 С.

Рельєф парку включає поєднання крутосхилих горбів-останців, плато-подібних підняття, широких міжпасмових улоговин, терас і заплав річок. Підняття порізані глибокими (місцями до 80 – 100 м) ярами, які місцеві жителі називають “дебрями”. Найвищою точкою на території парку є безіменна висота з відміткою 403,6 м, розташована західніше с. Млинки (частина села Дубровиці). Серед інших вершин виділяються: Булава (397 м), Кубин (378 м), Березняки (378 м), Болтова Гора (360 м), Вівсяна Гора (387 м). Численні мальовничі горби-останці зі скельними виходами масивних вапняків та вапнистих пісковиків надають паркові неповторної своєрідності. Тут трапляються невеликі печери, понори та штоки карстового походження. Цікавими є також навіяні вітром горби та дюни, вкриті сосновими борами.

На території парку найбільше поширені слабодернові, середньодернові та глибиннодерново-слабоопідзолені піщані ґрунти на четвертинних та третинних пісках. На глинистих породах сформувалися слабодерново-слабоопідзолені глинисто-піщані ґрунти, підстелені елювієм вапняків. У пониженнях поширені торфувато-глеєві ґрунти на алювіальних відкладах.

Флора

Флора Яворівського національного природного парку налічує близько 700 видів судинних рослин. З них 20 видів занесені до Червоної книги України: баранець звичайний (*Huperzia selago* (L.) Bernh. ex Schrank et Mart.), плаун річний (*Lycopodium annotinum* L.), сальвінія плаваюча (*Salvinia natans* (L.)), булатка великоквіткова (*Cephalanthera damasonium*), булатка довголиста (*Cephalanthera longifolia* (L.) Fritsch.), гніздівка звичайна (*Neottia nidus-avis*), зозулині сльози яйцелисті (*Listera ovata*), коручка морозниковидна (*Epipactis helleborine*), любка дволиста (*Platanthera bifolia* (L.) Rich.), любка зеленоквіткова (*Platanthera chlorantha*), пальчатокорінник: травневий (*Dactylorhiza majalis* (Reichenb.) P. F. Hunt et Summerhayes), Фукса (*Dactylorhiza fuchsia* (Druce) Soo.), м'ясо-червоний (*Dactylorhiza incarnate* (L.) Soo.) і плямистий (*Dactylorhiza maculata* (L.) Soo.), коральковець тричінадрізнаний (*Corallorhiza trifida*), зозулині черевички справжні (*Cypripedium calceolus*), підсніжник звичайний (*Galanthus nivalis*), білоцвіт весняний (*Leucojum vernalis*), лілія лісова (*Lilium martagon*).

На території парку в урочищі Біла Скеля розташоване найсхідніше в Україні місцезростання костриці піскової. З видів, які можна вважати рідкісними для Розточчя, на

території парку виявлено багаторядник шипкуватий (*Polystichum aculeatum*), цибулю гірську, віхалку гіллясту, анемону лісову, купину кільчасту, вільху сіру, підмаренник польський тощо. В парку зростають понад 200 видів лікарських рослин.

Крім того, серед рідкісних видів, виявлених на території парку, 12 видів (всі орхідні та підсніжник білосніжний) є під охороною Конвенції про міжнародну торгівлю видами дикої фауни і флори, що перебувають під загрозою зникнення (CITES), 2 види (сальвінія плаваюча та зозуліні черевички справжні) – під охороною Конвенції про охорону дикої флори і фауни та природних середовищ існування в Європі (Бернська конвенція).

Для Яворівського національного природного парку, як і в цілому для Розточчя, характерна висока лісистість. Тут найбільше поширені грабово-дубові, сосново-дубові, соснові ліси, а в пониженнях – вільхові. Букові ліси ростуть поблизу східноєвропейської межі ареалу і приурочені до горбистих ландшафтів. Цікавими є острівні реліктові осередки смереки, ялиці та явора, які збереглися на північно-східній межі свого ареалу. До реліктів середнього голоцену належать буково-соснові ліси. Трав'яна рослинність займає значно менші площі і сформувалася на природних луках та місцях колишніх пасовищ і поселень, а також на берегах річок і каналів.

Регіоном проходить флористична межа Середньої і Південно-східної Європи, що супроводжується переходом широколистяних лісів у лісостеп. Тут залягає східна межа поширення дуба скельного, ялівцю, бука, південно-східна – сосни звичайної, північно-східна – ялиці білої. Карпатська флора представлена смерекою і папоротеподібними. На скельних виходах наявні реліктові залишки степової рослинності. На території національного парку виявлено 8 угруповань, що включені до Зеленої книги України: субформація буково-соснових лісів, групи асоціацій соснових лісів зеленомохових та чорницевих, дубово-соснових лісів ліщинових, дубових лісів із дуба черешчатого ліщинових, соснових лісів ялівцевих тощо. Рідкісними для регіону можна вважати угруповання букових лісів на північній межі ареалу, а також фрагменти сіро-вільшаників, ясеневі угруповання та деякі інші.

Фауна

Загалом на території парку зареєстровано: 9 видів тварин, занесених до Європейського червоного списку, 34 – до Червоної книги України та 146 видів, що підлягають особливій охороні згідно з Бернською конвенцією.

Серед безхребетних тварин особливим багатством відзначається фауна комах. На території національного парку та його околиць знайдено такі червонокнижні види, як: вусач мускусний, джміль моховий, махаон, мнемозина, пасмовець тополевий, мінливець великий, сінниця геро, ендроміс березовий, стрічка орденська малинова, сатурнія мала, сатурнія руда.

Загальна кількість зареєстрованих видів хребетних тварин на сьогодні становить 289 видів. У парку охороняється 24 види риб, 11 видів земноводних, 6 видів плазунів, 200 видів птахів, 48 видів ссавців.

Серед представників герпетофауни численними є сіра ропуха, жаба озерна та трав'яна, звичайними – жаба гостроморда, квакша, прудка і живородна ящірка, звичайний вуж. Рідше зустрічається звичайна гадюка, веретільниця ламка, звичайний та гребінчастий тритони. Дуже рідкісним видом є водяний вуж та мідянка, занесена до Червоної книги України.

В орнітофауні парку переважають лісові види. Найчисельнішими є дрібні горобині птахи – зяблик, вільшанка, чорноголова кропив'янка, вівчарики ковалик та жовтобровий, білошия мухоловка, повзик, чорний та співочий дрозди. З хижих птахів найчастіше трапляється канюк. Найбагатшою за складом та чисельністю є орнітофауна дубових та буково-дубово-соснових лісів. У соснових лісах частіше трапляються синиці: велика, блакитна, чорноголова гаїчка, а також жовтоголовий королик, різні види дятлів. На прилеглих ставах сформувався водно-болотяний комплекс орнітофауни, в якому переважають лиска, попелюх, крижень, норець великий, мартин звичайний. Серед птахів, занесених до Червоної книги України, на території парку та його околиць зустрічаються: баклан малий, косар, лелека чорний, чернь білоока, гоголь, скопа, орлан-білохвіст, підорлик малий, зміїд, шуліка рудий, лунь польовий, журавель сірий, кулони великий та середній, коловодник ставковий, пугач, сова довгохвоста, сорокопуд сірий.

Серед ссавців парку найвищою видовою різноманітністю відзначаються гризуни, найчисельнішими є мишак жовтогрудий і нориця руда. З мисливських звірів трапляються вивірка лісова, заєць сірий, куниця лісова, тхір лісовий, свиня дика, сарна європейська, єнот уссурійський, лисиця руда. Види списку Червоної книги – видра річкова, норка європейська, горностаї. На територію парку зрідка заходить лось, а в околицях іноді трапляється олень благородний. В останні роки помітно зросла чисельність вовка. Печери та інші підземні сховища мають виняткове значення для збереження біорізноманіття рукокрилих, в тому числі і «червонокнижних» – широкоух європейський, нічниця в'їчаста, нічниця довговуха. У 2005 році у верхів'ї річки Верещиці вперше виявлені поселення бобра європейського.

Значну шкоду біорізноманіттю парку завдають різні види рубок, очищення лісу від захаращеності, які, згідно з Проектом організації території парку, заплановано навіть у заповідній зоні, на загальній площі 107 га. У зоні регульованої рекреації планується зрубати ліс на площі 224 га [1]. У 2000 – 2010 рр. щорічні рубки велися на площі 75,7 га [1]. На 2013 р. парк отримав ліміти на рубки лісу на площі 68,4 га [2].

2.3. Рекреаційне та курортне значення територій українського Розточчя

На прилеглих територіях розташовано вісім баз відпочинку, а також бальнеологічні курорти “Шкло” та “Немирів” із цілющою сірководневою мінеральною водою типу “Нафтуся”. Яворівський національний природний парк володіє значним рекреаційним потенціалом для розвитку еколого-пізнавального, культурологічного, сакрального, а також спортивного (кінного, велосипедного та лижного) туризму, а на прилеглих територіях – кваліфікованого туризму (мисливство, рибальство). У навколишніх населених пунктах існують сприятливі умови для розвитку агротуризму.

Розточчанський край здавна славиться народними промислами – різьбою на дереві, гончарством, виробами з гутного скла і бісеру, яворівською писанкою та вишиванкою. Поблизу Яворівського парку, в місті Жовква, розміщений державний історико-архітектурний заповідник із цілим комплексом культурних пам'яток.

У парку функціонує 4 комплексних автобусно-пішохідних маршрути: “Страдч – Чорні озера”, “Від Янова до Крехова”, “Сповідь часу” (родинне гніздо Шептицьких), “Яворівський полігон – минуле і сучасність”, а також 4 пішохідних еколого-пізнавальних стежки: “Стежка Івана Франка”, “Лелехівка”, “Верешиця”, “Голуби”.

В зоні стаціонарної рекреації парку облаштовані місця масового відпочинку туристів: літні відпочинкові навіси, мангали, місця для розведення вогнищ. На водоймах створені умови для аматорської риболовлі, облаштовано пляжі, є можливість користування плавзасобами.

3. ВІДБИТКИ ІСТОРІЇ: ПОЛЬСЬКО-УКРАЇНСЬКА ІСТОРИЧНА ТА КУЛЬТУРНА СПАДЩИНА

3.1. Нагуєвичі. Садиба Івана Франка

В передгір'ї Карпат між мальовничих пагорбів і лісів розкинулось село Нагуєвичі. Село б і залишалось собі звичайним галицьким селом, якщо б у ньому не народився Іван Франко – великий український прозаїк, поет, філософ, політик і публіцист. Чимало своїх праць І. Франко присвятив історії та етнографії рідного краю.

У 1994 р. у Нагуєвичах було створено Державний історико-культурний заповідник “Нагуєвичі”.

Одним із найцікавіших об'єктів заповідника є музей-садиба І. Франка, місце, де народився та жив Каменяр, створена за його етнографічним нарисом “Моя вітцівська хата” ще у 1981 р.

По іншу сторону дороги від музею-садиби знаходиться літературний музей. На його подвір'ї розташована композиція Іван Франко та світова література, яка складається із пам'ятника письменнику та близько десятка рельєфів із зображеннями класиків світової літератури. Найціннішим експонатом музею є “золота книга” Дрогобицької нормальної школи, де вписано ім'я Каменяра.

Привабливість Нагуєвич для туристів росте з кожним роком, адже крім відвідування історико-культурного заповідника, вони мають можливість побувати на численних заходах, присвячених творчості Івана Франка, зокрема побувати на “Франко фест” етнофестивалях та інших.

3.2. Самбір

У верхів'ї Дністра, на віддалі 75 кілометрів на захід від Львова і 16 кілометрів на північний схід від Карпат, розкинувся древній Самбір.

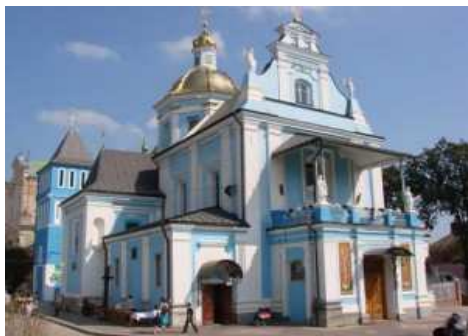
Центральна частина міста – це площа Ринок, посередині якої височить міська ратуша, з часів XVI століття.

Недалеко від площі Ринок, на вул. Адама Міцкевича зберігся оборонний монастир Бернардинців (1751 р.) з костелом св. Станіслава (18 ст.). В будівлі монастиря зараз знаходиться самбірське училище культури, а в костелі – органний зал.

У Самборі розташований музей “Бойківщина”, чи не найбільший у регіоні, знаний багатством етнографічних експозицій та історичних матеріалів.

Музей був організований в Самборі в жовтні 1927р. Він розмістився у приватній квартирі організатора музею і товариства “Бойківщина”, юриста Володимира Чуркевича по вул. Тихій, 1.

У Самборі до 1558 року була єдина православна церква св.Пилипа, яка знаходилась за межами оборонних мурів тогочасного міста. У 1553 році король Зигмунд Август скасував заборону королеви Бони на побудову русинського храму в центрі міста, але з однією умовою: храм мусить бути оборонним.

У 1893 році церкву було відреставровано ззовні за гроші, офіровані для цього Петронелею Ревакович, а в 1894 році помальовано всередині. У підземеллях вкрито тлінні останки фундаторів церкви і перемисько-самбірського єпископа Антонія Шептицького, який помер 8 червня 1779 року. У 1910 році з Перемишля було перенесено мощі святого Валентина (покровителя всіх закоханих), які тут знаходяться до сьогодні.

3.3. Страдч

Серед великого розмаїття християнських святинь, якими є багата українська земля, особливе місце займає – Свята Страдецька Гора.

Місцевість Страдч розташована неподалік Львова в напрямку Яворова і оточена звідусіль віковими сосновими лісами.

Початки християнства на згаданих теренах сягають XI століття. Ще задовго до виникнення княжого Львова і інших славетних галицьких міст, тут лунали слова молитви до Господа Бога, Пресвятої Богородиці, відправлялися Божественні Літургії, Молебні та інші богослужіння. Десь в цьому часі і почав діяти місцевий печерний монастир, який виник в результаті титанічної праці і зусиль декількох прибулих монахів.

Згаданий монастир проіснував тільки до 1243 року. Одна з монголо-татарських орд, що поверталася з військового походу до рідних сторін на Схід, спалила по дорозі до дому цей монаший осідок і винищила біля 2000 людей, дорослих і дітей з числа мешканців навколишніх околиць, які тут переховувалися в часі монгольського лихоліття. Мученицькою смертю загинули і місцеві монахи, які надали людям притулок. За побожними переказами, на крики і плач невинно вбиваних русинів з неба зійшла Пресвята Богородиця і стала

перед татарами зі словами: “Не руш! Стіна”, огорнула замучені душі своїм духовним омофором і повела їх у славі до оселі Небесного Отця.

Після тих трагічних подій пройшло вже немало часу, але на цьому місці і надалі відчувається особлива опіка і присутність небесної заступниці і

покровительки – Матері Божої Нерушимої Стіни. Місцеву гору відтоді люди почали називати Страдецькою, Мученицькою.

Страдч для віруючої християнської душі має не тільки велике пізнавальне, але перш за все – духовне значення.

На Святу Страдецьку Гору, зокрема на її Хресну Дорогу, до могил блаженних мучеників, до ікони Матері Божої Нерушимої Стіни, до монастирських печер приходять тисячі прочан. Тут згорьовані людські душі і серця шукають Божої підтримки та розв'язку нелегких життєвих і духовних ситуацій. Господь Бог є милосердним і люблячим Небесним Батьком, Він радо приходить на допомогу до своїх дітей.

3.4. Івано-Франкове (Янів)

Між Яворовом і Львовом, на березі мальовничого ставу, який насправді можна величати озером, розкинулося невеличке селище міського типу Івано-Франкове, історична назва якого до часу перейменування у 1946 році – Янів.

Це містечко заснував у 1611 році писар землі львівської, маршалок посольського двору Ян Свошовський на землях, подарованих йому польським королем Сігізмундом III. Жителі містечка спеціалізувалися на обслуговуванні купців, які подорожували торговими шляхами з Варшави до Кам'янця-Подільського та з південної Росії до Сілезії.

До 1968 року Івано-Франкове – районний центр, який внаслідок укрупнення був перенесений до Яворова. У той же час з м. Яворова сюди перемістили училище художньої різьби по дереву. Упродовж багатьох років в училищі формувалася музей виробів з дерева, який і зараз приваблює численних відвідувачів.

8 серпня 1614 р. подружжя Свошовських фундувало у Янові дерев'яний костел Яна Хрестителя, Богородиці та св. Михаїла. Храму відразу виділили певну суму грошей, десятину від вилову риби в ставку, землю в районі поля біля Волі Добростанської, ставок під Лелехівкою, право вільного побору дерева в лісах та ще десятину з янівських млинів. Ксьондз мав право вільно молоти своє збіжжя на обох міських млинах, а по середах та п'ятницях безкоштовно рибалити.

3.5. Крехів

Крехів – село у Жовківському районі, Львівської області.

Перша історична згадка про Крехів датується 1456 р.

А точна дата заснування монастиря невідома. Є припущення, що це

1612 чи 1618 роки. Засновниками Крехівського монастиря вважаються ченці Києво-Печерської Лаври Йоїль та Сильвестр. Вони ще у 1613 р. поселились у вирубаній скалі печері за 12 км від м. Жовкви.

З часом ченців стало більше, і вони збудували неподалік від печери церкву св. Петра і Павла, а пізніше церкву Преображення і Троїцьку церкву. Тут же було

зведено дзвіницю та келії монахів. Монастир був оточений великими

фортечними мурами, які замикали чотири високі вежі.

Крехівський монастир став греко-католицьким. З цього часу ще більше посилюється його релігійне значення. Монастир славився своїми Чудотворними іконами, яких у Крехові було три: дві ікони Богородиці (одна з Верхрата) та ікона святого Миколая Великого. Була і монастирська

бібліотека, що налічувала більше 400 книг, з великим архівом. Проте з часом монастир зазнав багато бід. Його грабували і поляки, і австрійці, і більшовики. У 1949 р. він був закритий, а в його спорудах розмістили дитячий будинок, згодом школу-інтернат для розумово-відсталих дітей.

Монастирське подвір'я було сформоване у формі неправильного чотирикутника. У 1664 році львівськими та жовківськими майстрами було розпочато будівництво брами в бароковому стилі, яка добре збереглася й до нині. У 1721-1737 роках перебудовано дерев'яні монастирські будівлі на муровані. Це надало святині більш ошатного європейського вигляду.

Якщо ви маєте намір відвідати не лише монастир, але й “Камінь Тимоша” та джерело, вам необхідно відвести на цю прогулянку не менше години. Відстані, які доведеться пройти, переконають,

що засновники монастиря справді намагалися усамітнитися. Але ця подорож вартує і часу, і зусиль, втрачених на спуски та підйоми лісовими стежками.

Коли молишся в Крехові, то відчуваєш, що з тобою це робить вся довколишня природа.

3.6. Жовква

Місто Жовква було закладене в 1597 р. на землях давньоруського поселення Винники, неподалік древнього міста Щекотів. Перша згадка в літописах про село Винники відноситься до 1368 р. Після розпаду Галицько-Волинського князівства і захоплення його земель Польщею в кінці XVI століття (1588 р.) Винники стало власністю гетьмана Станіслава Жолкевського, який згодом одержав королівський привілей Зигмунта III на будівництво нового міста на право назвати нове місто Жовквою (1603 р.). З наданням Жовкві 22 лютого 1603 р. магдебурзького права поживалося економічне життя міста та околиць, швидше стали розвиватися ремесла й торгівля.

Місто Жовква збудоване за концепцією “ідеальних міст” доби Ренесансу. Суть концепції полягала у створенні збалансованої планувальної структури міста – кожному архітектурному об'єктові відводилося певне розміщення відносно інших.

До видатних історико-архітектурних ансамблів Жовкви відносяться Ринкова площа (сучасна площа Вічева), на якій розташовані: замок 1594 року, костел Святого Лаврентія XVII століття, Василіанський (XVII-XX століття) і Домініканський (XVII-XVIII століття) монастирі та інші історичні будівлі. Високу художню цінність мають зразки дерев'яного зодчества, збережені на території колишніх передмість та синагога в стилі Ренесанс. Загалом, щоб пішки оглянути найвидатніші архітектурні пам'ятки Жовкви, потрібно не більше як дві години, адже більшість із них розміщено на площі Вічевій та вулицях, що виходять із площі, зокрема Львівській. Проте, щоб вивчити їх, потрібно чимало часу.

На невеликій території історичного центру, що з 1994 року має статус Державного історико-архітектурного заповідника, знаходиться близько 55 пам'яток архітектури, в тому числі світового рівня. Місто віднесене до першої категорії цінності реєстру історичних міст України. З 1998 року Жовква є претендентом на внесення до списку Світової спадщини ЮНЕСКО.

Перед замком будівничі міста заклали головну торгову площу – Ринок. Її багатий архітектурний ансамбль творили кам'яниці із високими дахами, підтінням та аттиковим завершенням, та костел святого Лаврентія. Обабіч

замку до площі примикали оборонні стіни із казематами і дерев'яними бойовими галереями та дві міські брами – Звіринецька і Глинська.

Перші поверхи кам'яниць у всі часи переважно займали крамниці. Кілька будинків мають аркадні галереї, що дають змогу перебувати на площі за будь-якої погоди.

У 1606–1618 роках на штучному насипі, закладеному полоненими турками, збудований Костел святого Лаврентія як родовий мавзолей родини Жолкевських та пантеон лицарської слави. Його дзвіниця отримала назву “малої Пізанської вежі” (трохи перехилена). Колись у храмі знаходився дуже добрий орган. З приходом радянської влади у

храмі зробили склад добрив. А на початку 1990-х виявилося, що орган зник з храму. У наш час є тільки його імітація та тривають роботи з відновлення.

Сьогодні храм діючий як Парафіяльний костел св. Лаврентія (Kolegiata p. w. Św. Wawrzyńca) Римо-Католицької Церкви в Україні. Костел перебуває у доброму стані, зокрема, завдяки опіки польської армії та відділу реставрації Варшавської політехніки.

Колишній домініканський монастир, а зараз греко-католицька церква св. Йосафата – перше, що кидається в очі туристу, який приїхав до Жовкви. Храм не має ані традиційного куполу, ані високої дзвіниці, але його величний дах з сигнатуркою піднімається високо над містом, змагаючись з банями парафіяльного костелу та василіанської церкви. Оточений високими стінами, монастир виглядає справжнісінькою фортецею. Він примикав до міських оборонних мурів і в разі облоги міг служити додатковою укріпленою точкою. На території монастиря заходились (і знаходяться ще й досі) дві стіни з бойовими галереями і одна

кругла наріжна вежа. Навпроти входу, була Львівська Брама, коло якої стояло три дзвони цього храму – Марія, Яцек та Домінік.

Церква на цьому місці постала вперше у 2-й половині 16 ст. й спочатку була дерев'яною, тому за деякий час згоріла. Така непримна пригода повторювалася ще двічі. Тільки коли почали будувати вчетверте, то звели храм із каменю. Ранньобароковий костел було зведено в 1653-1655 роках, за моделлю неапольських храмів на кошти Теофілії Собеської як усипальницю для її сина Мάρка. В інтер'єрі дотепер збереглися надгробки Теофілії та Марка Собеських, виконані у другій половині XVII ст. відомим скульптором Андреасом Шлютером (1662?-1714). Келії постали у 1754-1792 рр. У тому ж 1792 р. храм набрав сучасного вигляду. Живописець К.Політинський розписав інтер'єр храму в 1903-1927 рр. Проте, до наших часів елементи зовнішнього оздоблення храму не збереглися. До половини XX ст. у храмі містилася чудотворна ікона Богородиці, нині перевезена до Варшави.

Вже кілька років триває відновлення внутрішньої частини храму, що, однак, не заважає священикам провадити відправи.

Закладений засновником Жовкви Станіславом Жолкевським у 1594 р., будувався до 1606 р. Павлом Щасливим. Також відомо, що на запрошення Станіслава Жолкевського тут працювали такі відомі архітектори як Амвросій Прихильний, Павло Римлянин, Петро Бебер. За переказами, навколо замку знаходився сад дружини Жолкевського неймовірної краси, та до нашого часу він не зберігся.

На фасаді замку були статуї перших чотирьох власників Жовкви: Жолкевських, Даниловичів, Собеських, Радзивіллів. У подвір'ї знаходиться будинок, в якому жили власники міста. Фронтальне крило служило арсеналом, конюшнею і житлом для солдат і прислуги. Східне крило було житлом для численних гостей замку. В західному знаходилися замкові кухні, пекарні, комори. Перед цим крилом дубовим водогоном витікала в корито джерельна вода. У південному, палацовому корпусі містилися приватні покої власника замку, скарбниця, парадні зали для офіційних прийомів. Також до покоїв власника примикала каплиця, зведена 1640 року.

Колись місто мало чотири брами – Львівську, Жидівську, Глинську та Звіринецьку. Перші дві наприкінці XVIII ст. розібрали за наказом австрійської влади. Глинська брама, колись Краківська, побудована в кінці XVI ст., у 1964 була розібрана радянськими військами. Відновлена у 1990 р. стараннями Товариства пам'яток культури.

Звіринецька брама отримала свою назву від звіринця, закладеного поблизу замку Жолкевськими у 1606. Це єдина збережена брама. У верхньому її ярусі знаходилося приміщення для сторожі. Брама зведена разом із міськими укріпленнями, що будувалися у 1913-1926 рр.

Перша ратуша м. Жовкви була зведена архітектором Петром Бебером у 1687 році. Угорі, на стіні ратуші знаходився сонячний годинник, а знизу – взірець аршину та напис: “Міра мірою, а продаж і купно згідно з часом”. Її розібрали 1832 через аварійний стан.

Сучасна ратуша збудована у 1932 р. Її звели за конкурсним проектом архітектора Броніслава Віктора на місці колишніх казарм та казематів. У передвоєнні часи з вежі ратуші міський сурмач опівдні виконував спеціально скомпоновану мелодію – “хейнал”. Тепер опівдні дзвони годинника відбивають уривок гімну “Ще не вмерла Україна”.

PROBLEMY ROZWOJU ZRÓWNOWAŻONEGO OBSZARÓW PRZYGRANICZNYCH (UKRAINA-POLSKA) (streszczenie)

ZIEMIA SAMBORSKA – OBSZAR ROZWOJU ZRÓWNOWAŻONEGO PRZYGRANICZA POLSKA-UKRAINA

Działalność z zakresu ochrony przyrody w regionie

Ochrona środowiska naturalnego, racjonalne użytkowanie zasobów naturalnych, zapewnienie bezpieczeństwa ekologicznego dla życia człowieka – to nieodłączny warunek zrównoważonego rozwoju gospodarczego i społecznego rejonu. Sytuacja ekologiczna w rejonie pozostaje względnie stabilną, natomiast problemy skali regionalnej jednak pozostają. Można do nich zaliczyć stałe problemy związane z zanieczyszczeniem odpadami, ostry brak lokalnych oczyszczalni ścieków na obszarach wiejskich oraz niską skuteczność pracy oczyszczalni istniejących, wzrost nasilenia ruchu drogowego w rejonie. Pozostaje problemową kwestia doprowadzenia do bezpiecznego stanu ekologicznego wysypisk odpadów bytowych. Na dzień dzisiejszy na terytorium rejonu istnieje 58 wysypisk odpadów stałych, zajmujących powierzchnię 77,1 ha, w tym dzięki wysypiska zajmują 17 ha. Roczna ilość nagromadzanych odpadów stałych wynosi 75 tys. t, a ich objętość łączna, liczona od początku eksploatacji wysypisk wynosi blisko 200 tys. t. Istniejąca struktura systemu sanitarnego, oczyszczania miejscowości ze śmieci jest niedoskonała i nie zapewnia dostatecznej kontroli wobec stanu terytorium. W miejscowościach rejonu są praktycznie nieobecne przedsiębiorstwa wyspecjalizowane w dziedzinie gospodarowania bytowymi odpadami stałymi. Są magazynowane w rzeźbie naturalnej terytorium, czyli w wąwozach, dolinach rzek. Kwestia odprowadzania działek przez rady wiejskie pod uregulowane wysypiska śmieci, projektowania i budowy nowych wysypisk bytowych odpadów stałych pozostaje bez rozwiązania.

Znaczny wpływ człowieka jest wywierany na obiekty wodne. Zaśmiecanie obszarów nadrzecznych przez odpady stałe, bezsystemowe pozyskiwanie żwiru przyspieszają procesy degradowania rzek, ich koryta zapełniane są mułem, brzegi są rozmywane. Doprowadza to do naruszenia równowagi ekologicznej, podtapiania obszarów przelegających. W ostatnie lata sytuację ekologiczną rejonu charakteryzuje wysoki poziom ryzyka wyniknięcia sytuacji nadzwyczajnych, związanych z niszczącym wpływem powodzi, co zagraża bezpieczeństwu życia ludności. Warto zwrócić uwagę na niebezpieczeństwo zanieczyszczenia zasobów wodnych przez obiekty gospodarstwa mieszkalno-komunalnego, które przetwarzają rzeki na swoiste kolektory ścieków.

Na terytorium rejonu są stworzone obiekty ochrony środowiska, mianowicie Państwowy park dendrologiczny w Rudkach, Państwowe uroczysko rezerwatowe w Kornałowiczach, Rezerwat krajobrazowy Kosziw, Rezerwat hydrologiczny w Czajkowiczach.

Dla prowadzenia działalności w zakresie ochrony przyrody, skierowanej na ochronę miejscowości od podtopiania oraz zatopiania przez powodzie, prowadzone

są mocowania brzegów oraz regulowanie koryta rzek Dniestr, Strwiąż, Boloziwka, budowa oraz odnawianie tam w miejscowościach Raliwka, Zadnistria, Kałyniw, Krużyki, Babyne, Łuky Zahirja.

Rozwój kultury i turystyki

Rejon posiada znaczny potencjał kulturalny. System placówek kulturalnych liczy 84 Domy ludowe na 14547 miejsc, 80 bibliotek z zasobem książek 708,425 tysięcy egzemplarzy, dziecięcą szkołę muzyczną w Rudkach z filiami na osiedlu typu miejskiego Dublany, miejscowościach Kałyniw, Czukwa, muzeum Petra Sahajdacznego w Kulczycach oraz muzeum ruchu narodowo-wyzwoleńczego w Czukwie.

Praca w dziedzinie kultury kierowana jest na zadowolenie potrzeb kulturalno-informacyjnych ludności, wychowanie estetyczne dzieci i młodzieży, zachowanie i powielanie dorobku kulturowego narodu ukraińskiego. W rejonie regularnie są prowadzone obwodowe i rejonowe przeglądy-konkursy, festiwale, koncerty autorskie. Tradycyjnymi dla rejonu już zrobiły się festiwale „W barwach złotej jesieni”, „Weselmy się dziś radośnie”, „Piosenka ogniska rodzinnego”, „My – dzieci ukraińscy”, „Kulczyce-Fest”, „Łemkowska watra”.

Z ziemią Samborską związanych jest wielu znanych postaci historycznych: urodzony w Kulczycach hetman Ukrainy Petro Konaszewycz-Sahajdaczny, Jurij (Jerzy) Kulczycki – bohater wojen tureckich, który uratował Wiedeń w czasie oblężenia przez wojska tureckie i zastał pierwszym w Europie założycielem kawiarni w tym też we Lwowie, Hryhorij Sambirczyk – utalentowany uczonec i poeta, znany działacz swojego czasu, znany ukraiński artysta-malarz Fedusko, znany uczonec, wychowanek Akademii Kijowsko-Mohylańskiej, późniejszy wykładowca Moskiewskiej Akademii Słowiańsko-Grecko-Łacińskiej Petro Koniuszkewicz. Z ziemią Samborską związane są imiona aktora Lesia Kurbasa, śpiewaka opery Aleksandra Nosalewicza, znanego uczonego Filareta Kolesy, założycieli Towarzystwa i muzeum „Bojkowszczyzna” Wołodymyra Hurkiewycza, Wołodymyra Kobilnyka, Iwana Fylypczaka, Myhajła Skoryka, Antona Kniażyńskiego.

Na terytorium rejonu zachowało się wiele zabytków architektury. 51 obiekt wpisany jest na listę ogólnokrajową, najstarszy z których to kościół p.w. Wniebowstąpienia w Rudkach (1728 r.), cerkiew p.w. Ducha Świętego w Wykotach (1671 r.), cerkiew p.w. Narodzenia NMP w Zarájskim (1850 r.), cerkiew p.w. Świętej Trójcy w Małej Bilynie (1671 r.). Oprócz tego 23 zabytki wpisane są na listę lokalną.

Ziemia Samborska – region który sprzyja rozwojowi wiejskiej turystyki zielonej oraz tworzeniu się stref rekreacyjnych. W miejscowości Sprynia działa ośrodek zdrowotny sportowo-turystyczny „Przykarpacie” imienia Kyryła Ośmaka. Obiekt ten jest wykorzystywany jako letni obóz zdrowotny dla dzieci. W rejonie funkcjonują dwa szlaki turystyczne: „Szlak naftowy” oraz „Śladami Fredry”.

ROZWÓJ ZRÓWNOWAŻONY OBIEKTÓW CHRONIONYCH I REKREACYJNYCH ROZTOCZA UKRAIŃSKIEGO

Jedno z priorytetowych zadań ochrony środowiska naturalnego to zachowanie obszarów ważnych ze względów biologiczno-geograficznych, krajobrazowych oraz

rekreacyjnych, a także obszarów mało naruszonych przez człowieka, które sprzyjają utrzymaniu różnorodności biologicznej i krajobrazowej.

Ochrona środowiska jest szczególnie aktualną dla gęsto zaludnionego obwodu lwowskiego, położonego w zlewniach rzek transgranicznych: Dniestru, Sanu i Bugu. Na dzień dzisiejszy tworzenie rezerwatów, jako metody terenowej ochrony środowiska, pozostaje jako główna gwarancja zachowania zasobu genetycznego natury, unikalnych systemów ekologicznych, krajobrazów jako części składowej systemu zapewniającego prawo konstytucyjne człowieka do bezpiecznego środowiska.

Stanem na dzień dzisiejszy, na terytorium obwodu lwowskiego funkcjonuje 347 obiektów chronionych o łącznej powierzchni obszarze 148573 ha, co wynosi 6,8 % terytorium obwodu. W warunkach realizacji programów rozwoju zrównoważonego terenów chronionych oraz rozwoju sieci ekologicznej regionu oczekujemy na rozszerzenie obszarów chronionych do 10% terytorium obwodu.

Największe obszary w strukturze zasobu obszarów chronionych obwodu wynoszą przyrodnicze parki narodowe – Beskidy Skolowskie oraz Jaworowski. Ponad 80% terytoriów zasobu obszarów chronionych to obszary lasów. Dla stref przygranicznych, w tym też na Roztoczu i w zlewni rzeki Bug, właściwy jest cały szereg problemów ekologicznych, potrzebujących rozwiązania wspólnego. To dotyczy i stworzenia wspólnych obiektów chronionych w strefie transgranicznej. Tak w dniu 28 czerwca 2011 roku przez MAB UNESCO był wydany certyfikat potwierdzający włączenie ukraińskiej części Rezerwatu Biosfery „Roztocze” do światowej sieci rezerwatów biosfery.

Rezerwat przyrody „Roztocze”

Na głównym europejskim dziale wód, w ramach terytoriów Polski i Ukrainy położony jest unikalny w sensie fizyczno-geograficznym rejon – Roztocze. Jego nazwa związana jest z tym, że biorą tu początek wiele rzek i potoków spływających do Dniestru i dalej – do morza Czarnego, lub do Sanu i Bugu i dalej – do morza Bałtyckiego. Rejon Roztocza Ukraińskiego – to północno-zachodnia krawędź wyżyny Podolskiej. Zaczyna się on w okolicach Lwowa i ciągnie się wąskim pasmem wzgórz (15-20 km szerokości) przez 60 km do granicy z Polską i dalej na jej terytorium do miasta Kraśnik.

Rezerwat przyrody „Roztocze” był stworzony na mocy rozporządzenia Rady Ministrów Ukraińskiej SRR z dnia 5 października 1984 roku Nr 403 na terenach państwowego rezerwatu o znaczeniu lokalnym „Las Stradczański” stworzonego w roku 1974 oraz uroczyska-rezerwatu „Królowa Góra” stworzonego w roku 1978. Terytorium rezerwatu łączy w sobie dwie działki – leśnictwa Wereszczycy i Stawczany. Jego powierzchnia wynosi 2084,5 ha, długość terenu z północy na południe – 8 km, z zachodu na wschód – 12 km. Biuro rezerwatu mieści się w kwaterze Nr 42 leśnictwa Stawczany i położone jest w odległości 35 km od miasta rejonowego – Jaworowa oraz 25 km od stolicy obwodu – Lwowa. Na północy i wschodzie rezerwat graniczy z Jaworowskim Przyrodniczym Parkiem Narodowym. Rezerwat był stworzony celem zachowania w stanie naturalnym obszarów z unikalnym połączeniem zespołów przyrodniczych Zachodnio-ukraińskiej lasowo-stepowej prowincji fizyczno-geograficznej oraz umożliwienia ich badania naukowego.

W placówce pracuje 62 osoby, w tym w oddziale naukowym – 10, w służbie straży – 24 osoby.

Współczesna rzeźba Roztocza złożona jest z pasm górzastych i wzgórz. Wysokość bezwzględna oddzielnych wzgórz wynosi 380 – 390 m, najwyższy szczyt – 395 m (Hostryj Horb), wysokość względna nad dnem doliny – 60 m. Kształty pasm i wzgórz są zaokrąglone.

Terytorium rezerwatu zaprezentowana jest trzema wzniesieniami grzędowymi. Po jej granicach płyną rzeki Wereszczycza oraz jej dopływ Stawczanka na których mieści się kaskada sztucznych zbiorników wodnych (stawów), największym z których jest Janowski o powierzchni 207 ha. Bezpośrednio przez terytorium rezerwatu przepływa dolny odcinek skanalizowanego koryta rzeki Stawczanki o długości 650 – 700 m oraz koryto obwodowe rzeki Wereszczycza o długości 3,4 km dookoła północno-wschodniego brzegu stawu Janowskiego.

Rzeźba Roztocza warunkuje drogi przeniesienia mas powietrznych: przeważają tutaj wiatry o kierunkach zachodnim i południowo-zachodnim. To powoduje częste dostarczanie wilgotnego powietrza z nad morza Bałtyckiego co doprowadza do wysokiej wilgotności powietrza i znacznej ilości opadów (673 mm rocznie), maksymalna ilość których odnotowywana jest w okresie letnim. Średnia temperatura powietrza w skali roku wynosi +7,6°C, stycznia – - 3°C oraz lipca - +17,5°C. Okres wegetacyjny w okolicach rezerwatu trwa 212 dni, zima – miękka, opdwilże są częste.

Cechy charakterystyczne rzeźby, mozaika gleb, swoisty mikroklimat warunkowały ukształtowanie się unikalnej szaty roślinnej leśnej i bagiennnej. Krzyżują się tutaj zasięgi większości podstawowych euroazjatyckich gatunków drzew i krzewów. W żadnym miejscu na świecie nie można zobaczyć naturalny las, składający się z drzew sosny, dębu, buku, jodły, świerku, jaworu, grabu, jesionu, klonu, wiązu oraz lipy rosnących razem, a na Roztoczu takie lasy jeszcze się zachowały. W rezerwacie przeważają obszary lesiste, zajmujące 92% jego terytorium, a obszary łączne, błotne oraz brzegowo-wodne zajmują 8% jego terytorium.

Lasy przeważają liściaste, generalnie bukowe i dębowe, a także iglasto-liściaste. Mniejsze obszary zajmują lasy sosnowe. Lasy liściaste rosną na wzgórzach grząd wewnętrznych, posiadających cięższe według składu mechanicznego gleby gruntowo-słabobielicoziemne, a zaś iglaste – na wzgórzach zewnętrznych, ciągnących się wzdłuż sieci hydrologicznej. Wobec ostatnich charakterystyczne są bardziej lekkie według składu mechanicznego gleby gruntowo-bielicoziemne, oraz słabobielicoziemne piaszczyste i gliniaste.

Łąki i bagna tworzą względnie duży zespół – uroczysko Załywki. Zdegradowane bagno eutrofizmowe zamieniło się w śmiałkowe oraz łąki czerwonostrzewowe. Na działkach przewilżonych sucha łąka zamienia się w bagnistą z przeważaniem wysokich turzyc oraz wiechlinowatych brzegowo-wodnych. Zachowały się tutaj działki łąk torfowych w trawostanach których panują drobne turzyce. Szata roślinna Załywek jest charakterystyczna, bogata w gatunki typowe dla północy oraz rzadkie. Rosną tu brzoza niska, wierzba borówkolistna, żurawina błotna, wielosił błękitny, dziewięciornik błotny, pięć gatunków kukułki. Niestety ostre obniżenie się poziomu wód podziemnych w regionie stawia pod zagrożeniem istnienie tej unikalnej szaty roślinnej. Typowych cenoz bagiennych w uroczysku Załywki już prawie nie pozostało.

Działki torfowiska niskiego z przeważaniem brzozy niskiej, żurawiny zwykłej, wełnianki pochwowatej zamieniają się we fragmenty bagna wiechlinowato-turzycowo-torfowego, a potem w zespoły łąkowe.

Położenie Roztocza na połączeniu trzech stref florystycznych – Karpat, Polesia oraz Podola – uwarunkowało duże bogactwo gatunkowe, różnych z pochodzenia oraz wieku gatunków roślin. Według danych badań, które były przeprowadzone w roku 2001 tu odnotowano 885 gatunków roślin naczyniowych, mszaków – 212, porostów – 65, sinic – 20, a grzybów – 365 gatunków. Na terytorium rezerwatu rośnie duża ilość gatunków rzadkich, znikających, reliktyw, endemików, graniczących oraz dysjunkcyjno-siedliskowych. Do Czerwonej Księgi Ukrainy wpisane są 27 gatunków roślin naczyniowych, w tym 14 gatunków z rodziny storczykowatych.

Ciekawą i niepowtarzalną jest też fauna Roztocza. Można tu znaleźć przedstawicieli wszystkich klas kręgowców. Ichtyofauna liczy 16 gatunków ryb, gatunków fauny płazów – 11, gadów – 6, ptaków – 169, ssaków – 43. Z płazów ogoniastych w zbiornikach wodnych często można spotkać traszki – zwyczajną i grzebieniastą, a z bezogoniastych – żabę oziorkową i mieszkę, kumaka nizinnego, w okresie skrzeku żabę moczarową i trawną oraz ropuchę szarą. W lasach rezerwatu i na zakrzewionych łąkach często się spotyka rzekotka drzewna. Z innych gatunków bardzo często są spotykane jaszczurki – zwinka i żyworodna, zaskroniec i żmija zygzagowata, rzadziej padalec zwyczajny oraz gniewosz płamisty.

Z rzadkich gatunków zwierząt wpisanych do Czerwonej Księgi Ukrainy w rezerwacie znaleziono 18 gatunków: wydra europejska, gronostaj, rżesorek mniejszy, mopek europejski, borsuk, bocian czarny, gadożer, bielik zwyczajny, sóweczka zwyczajna, gniewosz, wąż eskulapa, husarz władca, paż królowej oraz inne.

Oprócz krajobrazów, niepowtarzalnych w swojej różnorodności i pięknie estetycznym, łączących w sobie zespoły leśne, wodne oraz łąkowo-błotne, na terytorium rezerwatu istnieje szereg obiektów badawczych takich jak profil lasowo-typologiczny A.Piaseckiego, kultury geograficzne sosny zwyczajnej, punkty monitoringowe i fenologiczne oraz stacjonary gdzie przez naukowców rezerwatu oraz Ukraińskiego państwowego uniwersytetu lasotechnicznego badany jest stan i zmiany środowiska naturalnego.

W rezerwacie prowadzona jest aktywna praca ekologiczno-edukacyjna z młodzieżą, funkcjonuje muzeum przyrody Roztocze, na ścieżkach ekologicznych dla zwiedzających są organizowane wycieczki tematyczne.

Jaworowski Przyrodniczy Park Narodowy jako część Rezerwatu Biosfery Roztocze

Jaworowski Przyrodniczy Park Narodowy – obszar objęty ochroną w rejonie jaworowskim obwodu lwowskiego. Park był stworzony celem zachowania, odtworzenia oraz racjonalnego użytkowania typowych i unikalnych krajobrazów lasowo-stepowych oraz innych zespołów objętych ochroną w okolicach głównego europejskiego dziłu wód.

Park był założony na podstawie Dekretu Prezydenta Ukrainy z dnia 4 lipca 1998 Nr 744 na zapleczu Jaworowskiego regionalnego parku krajobrazowego (istniejącego tutaj od roku 1996 na powierzchni 4190,0 ha) oraz przyległych obszarów nadleśnictw

wojskowych – Starycze i Mageriw. Łączna powierzchnia parku narodowego wynosi 7108,0 ha, z czego 2915,0 ha przebywają w stałym użytkowaniu parku, a 4193,0 ha są włączone do jego składu bez wycofania działek u użytkowników.

Jaworowski Przyrodniczy Park Narodowy jest położony na terytorium Roztocza Ukraińskiego – jednego z najbardziej atrakcyjnych rejonów fizyczno-geograficznych Ukrainy Zachodniej.

Terytorium parku przypomina kształt swoistego pół-księżyca od miejscowości Wereszczyca w rejonie jaworowskim do miejscowości Krechów w rejonie żółkiewskim. Jego długość z zachodu na wschód – 12 – 13 km, a z północy na południe – od 2,5 do 12 km. Na południu park graniczy z Rezerwatem przyrody „Roztocze”, na północy z polem treningowym Jaworowskiego wojskowego centrum szkoleniowego Zachodniego dowództwa operacyjnego Ministerstwa Obrony Ukrainy, znanego jako Jaworowski poligon wojskowy, a także z Regionalnym Parkiem Krajobrazowym „Roztocze Rawskie”.

Według podziału funkcjonalnego terytorium parku jest rozdzielona na strefę ścisłej ochrony (rezerwatową) o powierzchni 661,6 ha, strefę rekreacji regulowanej – 1254,1 ha, strefę rekreacji stacjonarnej – 30,2 ha oraz strefę gospodarczą – 5162,1 ha.

Według podziału fizyczno-geograficznego terytorium parku jest zaliczana do rejonu roztoczańskiego, obwodu roztocko-opilskiego, zachodnio-ukraińskiej prowincji lasowo-stepowej.

Na jego terytorium brak miejscowości, dzięki czemu wpływ człowieka na naturalne systemy ekologiczne jest znikomy.

Klimat tego terytorium jest charakterystyczny dla Roztocza, które położone jest w strefie granicznej wpływu atlantyckich prądów powietrznych z zachodu oraz kontynentalnych ze wschodu. Generalnie klimat jest umiarkowanie wilgotny. Średnia ilość opadów w skali roku wynosi 700 mm, a średnia temperatura w skali roku – +7,5 C. Najwięcej opadów spada w czerwcu-lipcu, a najmniej w styczniu-lutym. Najcieplejszy miesiąc w roku to lipiec (+17,7 C), a zaś najzimniejszy styczeń (- 4,2 C). Amplitudy roczne temperatur są nieznaczne i sięgają 21,9 C.

Rzeźba parku jest połączeniem wzgórz-pozostałości o ostrych stokach, wzniesień płaskowyżopodobnych, szerokich kotlin międzypasmowych, tarasów i dolin zalewowych. Wzniesienia są poprzecianane przez głębokie wąwozy (czasem do 80 – 100 m) nazywane przez ludność lokalną „debriami” (chaszczami). Najwyższy punkt na terytorium parku to bezimienny szczyt z odznaczeniem 403,6 m, położony na zachód od miejscowości Mlynky (część wsi Dubrowycia). Wśród innych szczytów wydzielane są: Buława (397 m), Kubyn (378 m), Berezniaky (378 m), Bołtowa Hora (360 m), Wiwsiana Hora (387 m). Liczne malownicze wzgórza-pozostałości ze skalnymi fragmentami masywnych kamieni wapiennych oraz piaskowców wapiennych nadają parkowi wygląd niepowtarzalny. Spotykane tu są niewielkie jaskinie, ponory i sztoki pochodzenia krasowego. Ciekawe są też nawiane przez wiatry i porośnięte przez bory sosnowe wzgórza i wydmy.

Na terytorium parku najbardziej są rozpowszechnione słabogruntowe, średniogruntowe oraz głębokogruntowe-słabobielicowe gleby piaszczyste na piaskach czwartorzędowych i trzeciorzędowych. Na skałach gliniastych ukształtowały się gleby słabogruntowo-słabobielicowe gliniasto-piaszczyste, na

warstwie z eluwium wapienia, a w strefach nizinnych rozpowszechnione są gleby torfowato-glejowe na osadach aluwialnych.

Szata roślinna Jaworowskiego Przyrodniczego Parku Narodowego liczy blisko 700 gatunków roślin naczyniowych. Z tego 20 gatunków są wpisane do Czerwonej Księgi Ukrainy: *Huperzia selago* (L.) Bernh. ex Schrank et Mart., *Lycopodium annotinum* L., *Salvinia natans* (L.), *Cephalanthera damasonium*, *Cephalanthera longifolia* (L.) Fritsch., *Neottia nidus-avis*, *Listera ovata*, *Epipactis helleborine*, *Platanthera bifolia* (L.) Rich., *Platanthera chlorantha*, *Dactylorhiza majalis* (Reichenb.) P. F. Hunt et Summerhayes, *Dactylorhiza fuchsia* (Druce) Soo., *Dactylorhiza incarnate* (L.) Soo., *Dactylorhiza maculata* (L.) Soo., *Corallorhiza trifida*, *Cypripedium calceolus*, *Galanthus nivalis*, *Leucojum vernum*, *Lilium martagon*.

Na terytorium parku, w uroczysku „Biła Skela” położone jest najbardziej wysunięte na wschód na terytorium Ukrainy siedlisko kostrzewy piaszczystej. Z gatunków które można zaliczać do rzadkich na Roztoczu na terytorium parku znaleziono, paprotnik kolczysty, czosnek skalny, pajęcznicę gałęzistą, zawilec gajowy, kokoryczkę okułkową, olszę szarą, przytulię polską i inne. W parku rośnie ponad 200 gatunków ziół leczniczych.

Oprócz tego wśród rzadkich gatunków znalezionych na terytorium parku, 12 gatunków (wszystkie storczykowate oraz śnieżyczka przebiśnieg) przebywają pod ochroną Konwencji o międzynarodowym handlu gatunkami dzikiej flory i fauny, przebywającymi pod zagrożeniem wyginięcia (CITES), 2 gatunki (salwinia pływająca oraz obuwik pospolity) – pod ochroną Konwencji o ochronie dzikiej flory i fauny oraz naturalnych środowisk istnienia w Europie (Konwencja Berneńska).

Dla Jaworowskiego Przyrodniczego Parku Narodowego, jak i generalnie dla Roztocza charakterystycznym jest wysoki poziom lesistości. Tu najbardziej są rozpowszechnione lasy grabowo-dębowe, sosnowo-dębowe, sosnowe, a w nizinach olszowe. Lasy bukowe rosną w pobliżu wschodnioeuropejskiej granicy swojego zasięgu i przywiązane są do krajobrazów górzystych. Ciekawe są wyspowe ośrodki reliktowe świerku, jodły i jaworu, które zachowały się na północno-wschodniej granicy swoich zasięgów. Do reliktyw holocenu środkowego należą lasy bukowo-sosnowe. Szata traw zajmuje znacznie mniejsze obszary i ukształtowała się na łąkach naturalnych oraz miejscach dawnych pastwisk i miejscowości, a także wzdłuż rzek i kanałów.

Przez region przebiega granica florystyczna między Europą Środkową i Południowo-Wschodnią, co obrazuje przejście lasów liściastych w obszary lasowostepowe. Tu przebiega wschodnia granica rozpowszechnienia dębu bezszypułkowego, jałowcu, buku; południowo-wschodnia granica sosny zwyczajnej; północno-wschodnia – jodły pospolitej. Flora karpacka zaprezentowana jest przez świerki i szczególnie przez paprociopodobne. Na wyściach skał istnieją pozostałości reliktywne roślinności stepowej. Jako rzadkie dla regionu można uważać zespoły lasów bukowych na północnej granicy swojego zasięgu, a także fragmenty olszy szarej, zespoły jesionu oraz niektóre inne.

Fauna Jaworowskiego Przyrodniczego Parku Narodowego liczy 9 gatunków zwierząt, wpisanych na Europejską listę czerwoną, 34 gatunki wpisane są do Czerwonej Księgi Ukrainy oraz 146 gatunków zwierząt, objętych ścisłą ochroną zgodnie z Konwencją Berneńską.

Znaczną szkodę bioróżnorodności parku przyczyniają różne rodzaje wycinania lasu, zabiegi z oczyszczania lasu, które zgodnie z Projektem zagospodarowania terytorium parku są planowane nawet w strefie ścisłej ochrony, na łącznej powierzchni 107 ha. W strefie rekreacji regulowanej planowane jest wycinanie lasu na powierzchni 224 ha. W okresie lat 2000 – 2010 coroczne wycinanie lasów było prowadzone na powierzchni 75,7 ha. Na rok 2013 park dostał limit do wycinania lasów na powierzchni 68,4 ha.

Znaczenie rekreacyjne i kulturalne terytorium Roztocza Ukraińskiego

Na terenach przylegających do parku, położonych jest osiem ośrodków wypoczynkowych, a także uzdrowiska balneologiczne „Szkło” oraz „Niemirów” posiadających zdrowotną siarkowodorową wodę mineralną typu „Naftusia”. Jaworowski Przyrodniczy Park Narodowy posiada znaczący potencjał rekreacyjny do rozwoju turystyki ekologiczno-poznawczej, kulturalnej, sakralnej, a także sportowej (konnej, rowerowej i narciarskiej), zaś na terenach przyległych – turystyki kwalifikowanej (myśliwstwo, łowienie ryb). W pobliskich miejscowościach istnieją warunki sprzyjające do rozwoju agroturystyki.

Kraj roztoczański już od dawna był sławny rzemiosłem ludowym – rzeźbieniem na drewnie, garncarstwem, produkcją ze szkła hutniczego i koralików, pisanką jaworowską oraz haftowaniem. W pobliżu Parku Jaworowskiego, w Żółkwi mieści się państwowy rezerwat historyczno-architektoniczny z pełnym zespołem zabytków kulturalnych.

W parku funkcjonują 4 zespolone szlaki autokarowo-pieszne: „Stradcz – Czarne jeziora”, „Od Janowa do Krechowa”, „Spowiedź czasu” (gniazdo rodzinne Szeptyckich) „Poligon Jaworowski – przeszłość i współczesność”, a także 4 pieszkie ścieżki ekologiczno-poznawcze: „Ścieżka Iwana Franki”, „Łełechiwka”, „Wereszczyca”, „Hołuby”.

W strefie rekreacji stacjonarnej parku zagospodarowane są miejsca do wypoczynku zbiorowego turystów: letnie zadaszania wypoczynkowe, grile, miejsca do palenia ognisk. Nad zbiornikami wodnymi stworzone są warunki do amatorskiego łowienia ryb, zorganizowano plaże, stworzono możliwości do korzystania ze sprzętu pływającego.

WSPOMNIENIA HISTORYCZNE: UKRAIŃSKO-POLSKE HISTORYCZNE I KULTURALNE DZIEDZICTWO

Nagujewyczi. Dom Iwana Franki

Na przedgórzu Karpat pomiędzy malowniczych wzgórz i lasów położona jest wieś Nagujewyczi. Ta wieś i pozostała by zwykłą wsią galicyjską, jeśli by w niej się nie urodził Iwan Franko – wielki ukraiński pisarz, poeta, filozof, polityk i t.d. Wiele ze swoich dzieł poświęcił I. Franko historii oraz etnografii kraju ojczystego.

W roku 1994 w Nagujewyczach był stworzony Państwowy rezerwat historyczno-kulturalny „Nagujewyczi”.

Jednym z najbardziej interesujących obiektów rezerwatu jest muzeum Iwana Franki na miejscu starej chaty, w której się urodził i mieszkał Kamieniarz (imię

literackie Iwana Franki), odtworzonej według jego powieści etnograficznej „Moja chata ojcowska” jeszcze w roku 1981.

Po drugiej stronie drogi od chaty-muzeum mieści się muzeum literackie. Na jego podwórku mieści się kompozycja „I. Franko oraz literatura światowa”, łącząca w sobie pomnik pisarza oraz blisko dziesięciu płaskorzeźb z podobiznami klasyków literatury światowej. Najcenniejszy eksponat muzeum to „złota księga” z Normalnej szkoły w Drohobyczu w której jest wpisane imię Kamieniarza.

Atrakcyjność Nagujewyczów dla turystów wzrasta z każdym rokiem, ponieważ oprócz zwiedzania rezerwatu historyczno-kulturalnego mają oni możliwość przebywać na licznych imprezach poświęconych twórczości Iwana Franki, zwłaszcza zwiedzić „Franko-Fest” odbywający się w końcu lipca.

Sambór

Nad górnym Dniestrem, w odległości 75 kilometrów na zachód od Lwowa oraz 16 kilometrów na północny wschód od Karpat, położone jest stare miasto Sambór.

Rynek usytuowany w samym centrum Sambora. W środku rynku stoi ratusz miejski, chociaż przed XVI wiekiem ratusz stał nie w centrum placu, a tam gdzie dziś stoi budynek szkoły kultury, wtedy ratusz był drewniany. Na początku XVI-go wieku ratusz był zbudowany w środku placu.

Niedaleko od Rynku, przy ul. Mickiewicza zachował się obronny klasztor OO. Bernardynów (1751 r.) z kościołem p.w. Sw. Stanisława (18 w.). W budynku klasztoru teraz mieści się Samborska szkoła kultury, a w kościele – Hala organowa.

Przy ul. Czajkowskiego, mieści się muzeum „Bojkowszczyzna”, które było zorganizowane w październiku 1927 r. Było ono rozmieszczone w prywatnym mieszkaniu założyciela i organizatora muzeum i towarzystwa „Bojkowszczyzna” prawnika Wołodymyra Czurkewycza.

Każdym razem ze zbliżaniem się 14 lutego – dnia sw. Walentego setki tysięcy par zakochanych na Ukrainie wznoszą swoje modlitwy do swojego patrona. Ale jeszcze na razie nie wszyscy wiedzą, że część relikwii świętego mieści się w Samborze. Relikwie były przeniesione tutaj w roku 1910 z Przemysła. Mieszczą się one w jednej z głównych świątyni miasta – cerkwi p.w. Narodzenia NMP.

W roku 1893 cerkiew Narodzenia NMP była odrestaurowana od zewnątrz za pieniądze ofiarowane na ten cel przez Petronellę Rewakowycz, a w roku 1894 była ona pomalowana też wewnątrz. W piwnicach byli pochowani fundatorzy cerkwi oraz biskup przemysko-samborski Antoni Szeptycki, który zmarł w dniu 8 czerwca 1779 roku.

Stradcz

Wśród wielkiej różnorodności świątyni chrześcijańskich na które bogata jest ziemia ukraińska, szczególne miejsce zajmuje – Święta Góra Stradecka.

Miejscowość Stradcz położona jest niedaleko Lwowa w kierunku Jaworowa i otoczona jest ze wszystkich stron przepięknymi starymi lasami sosnowymi. Szczególnie czarująco wygląda ona wczesną wiosną i w lecie.

Na Świętą Górę Stradecką, zwłaszcza na jej Drogę Krzyżową, do grobów męczenników, do ikony Matki Boskiej Niezniszczalnej Ściany, do jaskiń klasztornych przychodzą tysiące wiernych. Tu załamane ludzkie dusze i serca szukają wsparcia Bożego i rozwiązania trudnych sytuacji życiowych i duchowych.

Pan Bóg jest miłosierny i miłujący Ojciec w niebie i On radośnie przychodzi z pomocą do swoich dzieci.

Iwano-Frankowe

Pomiędzy Jaworowem i Lwowem, na brzegu malowniczego stawu, który tak naprawdę można by nazwać i jezioro, rozłożyło się małe osiedle typu miejskiego (miasteczko) Iwano-Frankowe, którego nazwa historyczna, przed zmianą która zaszła w roku 1946, to Janów. Miasteczko to było założone w roku 1611 przez pisarza ziemi lwowskiej, marzałka sejmu zwyczajnego Jana Swoszowskiego na gruntach podarowanych jemu przez króla Zygmunta III Wazę. Specjalizacją mieszkańców miasteczka była obsługa kupców, podróżujących przez szlaki handlowe z Warszawy do Kamieńca-Podolskiego oraz z południowej Rosji na Śląsk.

Przed rokiem 1968 Iwano-Frankowe – miasteczko, centrum rejonu, który wskutek powiększenia był przeniesiony do Jaworowa. W tym samym czasie tutaj z Jaworowa była przeniesiona zawodowa szkoła plastyczna, która specjalizowała się w rzeźbieniu na drewnie. W ciągu wielu lat w szkole było gromadzone muzeum wyrobów i utworów z drewna, które i do dziś jest atrakcyjne dla wielu zwiedzających.

Kościół p.w. Św. Jana Chrzciciela

W dniu 8 sierpnia 1614 r. rodzina Swoszowskich ufundowała w Janowie drewniany kościół p.w. Św. Jana Chrzciciela, Matki Boskiej oraz Św. Michała. Świątynia od razu otrzymała pewną kwotę pieniędzy, dziesięcinę od wyłowionej ryby w stawie, grunty w okolicy pola koło wsi Wola Dobrostańska, staw koło Łełechiwki, prawo wolnego pozyskiwania drewna w lesie oraz jeszcze dziesięcinę z młynów janowskich.

Krechów

Krechów – miejscowość w rejonie żółkiewskim, obwodu lwowskiego. Pierwsza wzmianka historyczna o Krechowie datowana jest rokiem 1456. Natomiast precyzyjna data założenia klasztoru jest nieznaną. Dopuszcza się, że może to być rok 1612 lub 1618. Założycielami klasztoru w Krechowie uważane są mnisi Ławry Kijowsko-Pieczerskiej Joil oraz Sylwestr. Oni jeszcze w roku 1613 osiedlili się w wyrąbanej w skale jaskini w odległości 12 km od Żółkwi.

Z czasem mnichów zrobiło się więcej i zbudowali oni w pobliżu jaskini cerkiew p.w. Piotra i Pawła, a później cerkiew p.w. Przemienienia Pańskiego i cerkiew p.w. Św. Trójcy. Tutaj też zbudowano dzwonnice oraz cele mnichów. Klasztor był otoczony wielkimi murami, które łączyły się w czterech wieżach.

Klasztor w Krechowie został grecko-katolickim. Z tego czasu jeszcze bardziej wzrasta jego znaczenie religijne. Klasztor był sławny ze swoich Cudownych ikon, których to w Krechowie było trzy: dwie ikony Matki Boskiej (jedna z Werchraty) oraz ikona świętego Mikołaja Wielkiego. Była też biblioteka klasztorna, w której było ponad 400 książek, z dużym archiwum. Jednak z czasem klasztor wiele ucierpiał. Był zrabowany i przez Polaków, i przez Austriaków, i przez bolszewików. W roku 1949 został zamknięty, a w jego budynkach rozmieszczono dom dziecka, później szkołę-internat dla dzieci opóźnionych umysłowo.

Dziedziniec klasztoru miał i ma dotychczas kształt czworokąta nieprawidłowego. W roku 1664 przez mistrzów-budowlanych ze Lwowa i Żółkwi rozpoczęto budowę bramy w stylu barokowym która zachowała się dotychczas. W latach

1721-1737 drewniane budynki klasztoru były przebudowane w kamieniu. Dało to świątyni bardziej przyzwoity wygląd europejski.

Będąc w tym świętym miejscu, odczuwa się, jak by powiedzieć, inny świat. Za murami świątyni pozostają wszystkie problemy, troski i zmartwienia, odnajduje się nowe życie w Chrystusie, z Najświętszą Marią Panną oraz Świętym Mikołajem. Kiedy modlisz się w Krechowie, czujesz że razem z tobą to czyni cała przyroda dookoła.

Żółkiew

Żółkiew to miasto zbudowane według koncepcji miasta idealnego epoki Renesansu. Treść koncepcji polegała w zrównoważeniu struktury planistycznej miasta – każdy obiekt architektoniczny otrzymywał względnie innych pewne swoje miejsce.

Do wybitnych zespołów historyczno-kulturalnych zaliczane są plac Rynkowy (współczesny plac Wiczewy) z zamkiem 1594 roku, kościół p.w. Świętego Wawrzyńca XVII wieku, klasztor OO. Bazylianów (XVII-XX ww.) oraz Dominikanów (XVII-XVIII ww.) i inne. Wysoką wartość artystyczną posiadają wzorce architektury drewnianej, które zachowały się na ówczesnych przedmieściach oraz synagoga w stylu Renesansu.

Na niewielkiej powierzchni centrum historycznego, który z roku 1994 posiada status Państwowego rezerwatu historyczno-architektonicznego, zgromadzono 55 zabytków architektury, w tym niektóre skali światowej. Miasto zaliczane jest do pierwszej kategorii wartości w rejestrze historycznych miast Ukrainy. Od roku 1998 Żółkiew kandyduje do wpisania na listę Światowego dziedzictwa UNESCO.

Przed zamkiem budowniczy miasta założyli główny plac handlowy – Rynek. Jego bogaty zespół architektoniczny tworzyły kamienice o wysokich dachach, z podcieniami i attykami w zakończeniu ścian – po stronach wschodniej i zachodniej oraz kościół Świętego Wawrzyńca po stronie zachodniej. Po obydwu stronach zamku do rynku doprowadzono mury obronne wyposażone w kazamaty i drewniane galerie bojowe oraz dwie bramy miejskie – Zwierzyniecką i Glińską.

Kościół p.w. Świętego Wawrzyńca. Zbudowany w latach 1606–1618 na nasypie sztucznym, który był nasypany przez jeńców tureckich, przeznaczony jako mauzoleum rodzinne Żółkiewskich oraz panteon chwały rycerskiej. Świątynia jest uważana za największy, najpiękniejszy, najbardziej bogato ozdobiony budynek w Żółkwi. Jego dzwonnica otrzymała nazwę „małej Wieży Pizańskiej”.

Obecnie mieści się tu czynny kościół parafialny Świętego Wawrzyńca (Kolegiata p.w. Św. Wawrzyńca) Kościoła Rzymsko-Katolickiego na Ukrainie. Kościół przebywa w dobrym stanie, szczególnie zawdzięczając opiekę Wojska Polskiego i działu restauracyjnego Politechniki Warszawskiej.

Klasztor OO. Dominikanów (świątynia p.w. Świętego Josafata). Po raz pierwszy cerkiew na tym miejscu była zbudowana w 2-j połowie 16-go wieku i w swoim początku była drewniana, dla tego po jakimś czasie spłonęła. Taka niemiła przygoda powtarzała się z nią jeszcze przez dwa razy. Dopiero w czwartej odbudowie świątynię zbudowano z kamienia. Wczesnobarokowy kościół był zbudowany w latach 1653-1655 według wzorców neapolskich kosztem Teofilii Sobieskiej jako miejsce spoczynku jej syna Marka. We wnętrzach dotychczas zachowały się nagrobki Teofilii i Marka Sobieskich, wykonane w drugiej połowie XVII wieku przez znanego rzeźbiarza Andreasa Schlutera (1662?-1714). Cele zbudowano w latach 1754-1792. W tym samym 1792 r. kościół przybrał swojego wyglądu obecnego. Artysta-malarz

K. Polityński ozdobił wnętrza kościoła w latach 1903-1927. Jednak do naszego czasu nie zachowały się elementy ozdobienia zewnętrznego. Tutaj też był przechowywany Cudowny obraz Matki Boskiej, dziś przewieziony do Warszawy.

Zamek w Żółkwi. Zbudowany przez założyciela Żółkwi S. Żółkiewskiego, zaczynając od roku 1594, był w budowie do roku 1606. Budowany przez Pawła Szczęśliwego. Także wiadomo, że na zaproszenie S. Żółkiewskiego pracowali tutaj tacy znani architekci jak Ambrozy Przychylny, Paweł Rzymianin, Piotr Beber.

Według opowieści, dookoła zamku mieścił się ogród należący do żony Żółkiewskiego, był on niesłychanie piękny i do naszych dni nie przetrwał. W roku 1606 za zamkiem, przez Żółkiewskiego był stworzony zwierzyniec, gdzie były hodowane żubry, jelenie, sarny oraz inne zwierzęta, który istniał tylko do końca XVII wieku. Ten zwierzyniec dał swoją nazwę jednej z bram miejskich.

Na elewacji zamku były rzeźby odrazujące pierwszych czterech właścicieli Żółkwi: Żółkiewskich, Daniłowiczów, Sobieskich, Radziwiłłów. Na dziedzińcu mieści się budynek, w którym mieszkali właściciele miasta. Skrzydło przednie służyło jako zbrojownia, stajnia i pokoje mieszkalne dla żołnierzy i służby. Przy stajni mieściło się podwórko karetowe, a zaś przy zbrojowni – kuźnia. Skrzydło wschodnie było miejscem zamieszkania dla licznych gości zamku. W zachodnim były kuchnie, piekarnie oraz magazyny zamkowe. Przed tym skrzydłem przez dębowy wodociąg wpływała do rynny woga źródłana. W południowym – pałacowym budynku mieściły się pokoje prywatne właściciela zamku, skarbiec, sala paradowa do przyjęć oficjalnych. Także do pokoi właściciela dołączała kaplica, zbudowana w roku 1640.

Miasto kiedyś miało cztery bramy – Lwowską, Żydowską, Glińską oraz Zwierzyniecką. Pierwsze dwie w końcu XVIII wieku były rozebrane zgodnie z zarządzeniem władz austriackich.

Brama Glińska, niegdyś Krakowska, zbudowana była w XVI wieku. W roku 1964 brama była rozebrana przez wojskowych radzieckich, ponieważ przeszkadzała przejazdowi sprzętu wojskowego. Odnowiona w roku 1990 dzięki staraniom Towarzystwa ochrony zabytków.

Brama Zwierzyniecka otrzymała swoją nazwę od zwierzyńca, założonego przez Żółkiewskich w pobliżu zamku. Jedyna zachowana brama. W jej górnej części było pomieszczenie dla wartowników. Bramę zbudowano razem z murami miejskimi, które były budowane w latach 1613—1626.

Ratusz. Poprzedni ratusz był zbudowany przez architekta Piotra Bebera w roku 1687. W górnej części ściany ratusza znajdował się zegar słoneczny, w dolnej wzorec miary z napisem: „Miara miarą, a sprzedaż i kupno zgodnie z czasem”. Był on rozebrany w roku 1832 przez swój stan awaryjny i rajcy tutejsi musieli prowadzić swoje obrady spoczątku w jednym z budynków przy ulicy Lwowskiej, a dalej w przednim skrzydle zamku.

Współczesny ratusz zbudowany w roku 1932, czyli po stu latach jak był rozebrany poprzedni. Zbudowano jego według projektu konkursowego architekta Bronisława Wiktora w miejscu dawnych koszar i kazamat. W okresie przedwojennym z wieży ratusza trębacz miejski w południe wykonywał specjalnie skomponowaną melodię – „hejnał”. Obecnie w południe dzwony zegara odbijają część hymnu „Szczę ne wmerła Ukraina” (Jeszcze nie umarła Ukraina).

PROBLEMS OF SUSTAINABLE DEVELOPMENT OF THE BORDERING TERRITORIES (UKRAINE-POLAND) (summary)

SAMBIR DISTRICT – A SUSTAINABLE DEVELOPMENT AREA

Environmental activities in the region

Environmental protection, rational use of natural resources, ensuring ecological safety of human life is by far an inseparable condition for sustainable economic and social development of the area. The ecological situation in the region remains relatively stable, however the problems at the regional level still remain. These include ongoing pollution problems, waste management, acute shortage of local treatment facilities in rural areas, low efficiency of existing facilities and growth in the number of vehicles. The question how to keep landfills environmentally safe remains problematic as well. Today, there are 58 landfills on the territory of the district covering an area of 77.1 ha, including natural dumps 17 ha. Annual amount of stored waste equals to 75 thousand tons, and the total operation time of the landfills is about 200 thousand tons. The existing imperfect structure of sanitary system and cleaning of the build-up areas does not provide sufficient control over the sanitary condition of this territory. In the district, there are virtually very few specialized enterprises in the field of solid waste management and the wastes are stored in ravines and river valleys. Unsolved remains the issue of land allotment under authorized landfills by village councils as well as design and construction of new solid waste landfills.

Water bodies are exposed to significant anthropogenic impact. Littered river banks, indiscriminate extraction of sand and gravel accelerate the degradation of the rivers, silting of their channels, causing ubiquitous erosion. This leads to disruption of the ecological balance, flooding of adjacent areas. In recent years, the ecological situation of the district has been characterized as high risk emergency due to devastating impact of floods that threaten the safety of residence. One should pay attention to pollution of water resources by housing and utilities objects which turn the rivers into a sewage collector in a sense.

Several environmental facilities have been set up in the district, namely Rudkivskiy state arboretum, Kornalovychi state nature reserve, Koshiv landscape reserve, Chaykovytskyi hydrological reserve.

To implement environmental measures in attempt to prevent flooding of living areas and inundation by flood waters there is bank protection and regulation of the rivers: Dniester, Stryvazh, Bolozivka, construction and renovation of dams in the villages of Raylivka, Zadnistria, Kalyniv, Kruzhyky, Babyna, Luky, Zaghirya.

Development of culture and tourism

The district has a significant cultural potential. The system of cultural institutions includes 84 People's Houses, 80 libraries with the total book fund amounting to 708,425 thousand books, children's music school in Rudki with branches in the villages of Dublyany, Kalyniv and Chukva, Sahaidachny Museum in Kulchytsi and the Museum of the national liberation movement in Chukva.

This activity is directed at cultural and informational needs of the population, aesthetic education of the younger generation, preservation and enhancement of the

cultural achievements of the Ukrainian nation. Regional and district contests, festivals and events promoting children's creativity are held on the regular basis. Traditional festivals are "In colours of golden autumn", "Let us rejoice happily today", "Song of the family hearth", "We are Ukrainian kids", "Kultchytsi-fest", "Lemko Vatra".

Many well-known historical personalities are associated with Sambir area: Ukrainian Hetman Petro Konashevych-Sahaidachnyi was born in Kulchytsi, Yuri Kulchitsky – a hero of the Turkish wars, who saved Vienna from the Turkish siege and became the founder of the first in Europe coffee shops, including the city of Lviv, Hryhoriy Sambirchick – a talented scholar and poet, a well-known figure of his time, Fedurko – a famous Ukrainian artist, a famous scientist, Pavlo Konyushkevich – a graduate of the Kyiv-Mohyla Academy, teacher at Moscow Slavonic-Greek-Latin Academy. The names of Les'Kurbas – an actor, an opera singer Olexandr Nosalevich, a famous scientist Filaret Kolessa, the founders of the "Boykyvshchyna" Society and Museum – Volodymyr Hurkevich, Volodymyr Kobylnyk, Ivan Filipczak, Mikhaylo Skoryk and Anton Kniazhivskiy are all linked with the area.

There are fifty-one listed buildings in the national register, the oldest of which are the Roman-Catholic Church of the Ascension in Rudky (1728), the Church of the Holy Spirit in the village of Vykoty (1671), the Church of the Nativity of the Blessed Virgin Mary in the village of Zarayske (1850), the Holy Trinity Church in Mala Bilyna (1671). In addition, there are twenty-three monument of local importance.

Sambir district has every opportunity to develop rural tourism and create recreational centres. In Sprynia there is a Sports and tourist health complex "Prykarpattya" named after Kyrylo Osmak used as a summer camp for children. There are two tourist routes in the area: the "Oil road" and "In the footsteps of Fredro".

SUSTAINABLE DEVELOPMENT OF PROTECTED AND RECREATIONAL FACILITIES OF THE UKRAINIAN ROZTOCHCHIA

One of the priorities of environmental protection is preservation of natural territories and wildlands unaffected by anthropogenic influence, which contributes to biological and landscape biodiversity.

Environmental protection is particularly relevant for the densely-populated Lviv region, located in the basins of the Dniester, the San and the Western Bug. Today, conservation as a method of territorial protection of nature remains the main guarantee of the preservation of genetic diversity of wildlife, unique ecosystems, landscapes as a constituent of the human rights to a safe environment.

As of today, the territory of Lviv region has 347 objects of natural reserve fund with a total area of 148,573 ha, which makes up 6.8% of the region. In the conditions of implementation of the sustainable development program of protected areas and ecological networks in the region, the area of natural reserve fund is expected to expand to 10% of the region's territory.

The largest area in the natural reserve fund of the region is occupied by national parks – Skole Beskids and Yavoriv. More than 80% of the territory of natural reserve fund are forest formations. For border areas, including Roztochchia, the Western Bug basin, there is a number of environmental problems requiring a joint solution involving setting up of a joint border zone nature reserve. Therefore, on June 28, 2011 MAB UNESCO (Man and the Biosphere Program) included the Ukrainian part of the biosphere reserve "Roztochchia" in the world network of biosphere reserves.

Nature reserve "Roztochchia"

On the main European watershed, within the territory of Ukraine and Poland, is a unique region in terms of physico-geographical location – Roztochchia. Its name is due to the fact that there originate many rivers and streams that flow into the Dniester river and further into the Black sea, or the San, the Bug and the Baltic sea. District of the Ukrainian Roztochchia is the extreme north-western spur of the Podolian upland. It begins in the vicinity of Lviv and extends along the narrow hilly strand (15-20 km wide) for 60 km in a north-westerly direction to the Polish border and its territory up to the city of Krasnik.

Nature reserve "Roztochchia" was created by resolution of the Council of Ministers of the USSR dated October 5, 1984, No. 403, on the territory of the local state reserve "Stradchanskyi forest" organized in 1974, and the reserve "Queen's mountain", organized in 1978. The reserve consists of two sections – Vereshchytsky and Stavchaske forestry. Its area is 2084,5 hectares, the length from north to south is 8 km, from west to east is 12 km. The reserve main office is in the block 42 of Stavchanske forestry 35 km from Yavoriv and 25 km from the regional centre – the city of Lviv. In the north and east the reserve borders on Yavoriv national nature park. The reserve was created in order to preserve the natural state of the territory with a unique blend of the complexes of the western-Ukrainian forest-steppe physiographic province and ensure its scientific study. The institution employs 62 people, including ten in the scientific department and twenty-four in forest security.

The modern relief of Roztochchia consists of hilly ridges and rolling hills. The absolute height of the hills is 380m, the highest peak – 395m (Hostryi Horb), the relative height above the bottom of the valley is 60 m. The outlines of ridges and tubercles are rounded.

The territory of the reserve is represented by three ridge heights. The Vereshchytsia River and its tributary Stavchanka have a cascade of artificial reservoirs (ponds), the largest of which is Yanivsky with an area of 207ha. On the territory of the reserve flows the lower segment of the canalized river bed of the Stavchanka – 650-700m in length and a bypass canal of Veristry 3.4 km in length around the north-eastern bank of Yanovsky pond.

The relief of Roztochchia determines the path of air masses: here prevail winds of the western and south-western directions. This causes frequent flow of wet masses from the Baltic, which, in turn, leads to high humidity and considerable rainfall (673 mm), the peak of which occurs in summer. The average annual temperature is 7.6°C, average January -3°C and in July +17,5°C. The duration of the vegetation period in the area of the reserve is 212 days, mild winter with frequent thaws.

Terrain distinctive features, mosaicity of soil and unique microclimate have led to the formation of a unique forest and wetland vegetation. Here overlap the ranges of most of the major Eurasian species of trees and shrubs. Nowhere in the world one can see natural forest consisting of pine trees, oak, beech, fir, spruce, sycamore, hornbeam, ash, maple, elm and lime trees that grow together, and Roztochchia has preserved such forests. The reserve is dominated by forest vegetation, which occupies 92% of its area, and meadow, marsh and coastal-water accounts for 8% of its territory.

Among the forests dominant are widely-hardwood, mainly beech and oak, and coniferous-deciduous forests. A smaller area is occupied by pine forests. Deciduous forests grow on the inner hills and ridges with heavier-textured sod-weakly podzolic soils, and pine

- on the outer hills, stretching along the hydrographic network. The latter is characterized by lighter-textured sod-podzolic and weakly podzolic loamy-sandy soils.

Meadows and marshes form a relatively large array – tract Zalyvky. Degraded autotrophic swamp was replaced by Myrtilletum and Festucetum rubrae meadows. On the overwetted lands dry meadows transforms into marsh dominated by high sedges and aquatic grasses. There remain areas of peaty meadows, in herbages dominated by small sedges. Flora of Zalyvky is distinctive, rich in typical for north and rare species. There are birch, willow, cranberry, Jacob's Ladder, Marsh Grass-of-Parnassus and five marsh orchids. Unfortunately, the sharp drop in the groundwater level in the region threatens the existence of this unique vegetation. Typical wetland communities in the tract Zalyvky are hard to find – almost gone. The lowland swamp areas with a predominance of short birch, cranberry vulgaris, Eriophorum vaginal are replaced with fragments of grass-sedge- Hypnaceae swamp and later with meadow groups.

The position of Roztochchia at the junction of three floristic regions of the Carpathians, Polissya and Podolia resulted in high species richness of different origin and age of plants. According to studies of 2001 there were 885 species of vascular plants, bryophytes – 212, lichen – 65, cyanobacteria – 20, mushrooms – 365 species. In the reserve, there grows a large number of rare, endangered, relict, endemic, marginal- and disjunctive-areal types. The Red Book of Ukraine lists 27 species of vascular plants, 14 of which belong to the Orchid family.

Interesting and unique is also the fauna of Roztochchia. Here one can see representatives of all vertebrate classes. The ichthyofauna consists of 16 species of fish, fauna amphibians – 11, reptiles – 6, birds – 169, mammals – 43 species. Out of tailed amphibians one can often come across the newts – common and cresty, and tailless – pond and marsh frogs, European fire-bellied toad, during frogs spawning – moor, grass and the grey toad. The common toad is quite numerous in the forests of the reserve and shrub meadows. From other species, common lizard and rapid fringe-toed lizard are particularly numerous as well as common adder, grass snake, anguis and smooth snake.

In the reserve, there are 18 rare animal species listed in the Red Book of Ukraine: true otter, ermine, water shrew, barbastelle, badger, black stork, short-toed snake eagle. white-tailed eagle, owl-sparrow Glaucidium passerinum, smooth snake, aesculapian snake, blue emperor, swallowtail, etc.

Apart from unique in its diversity and aesthetic beauty of landscapes, that combine forest, water, marsh and meadow ecosystems in the reserve there is a number of research objects, such as A.Pyasettskyi forest typological profile, geographical cultures of Scots pine, monitoring and phenological points and stations, where the scientists of the reserve and the Ukrainian state forestry University are studying the current state and changes of the natural environment.

Young people who come here can learn much about the environment in the local Museum of nature; visitors can go on a guided theme tour along an ecological path.

Yavoriv national nature Park as a part of the biosphere reserve "Roztochchia"

Yavoriv national nature Park is a protected area in Yavoriv district, Lviv region. The Park was created for the purpose of conservation, recreation and sustainable use of typical and unique forest-steppe landscapes and other natural complexes in the area of the Main European watershed.

The Park was established July on 4, 1998 by the decree of the President of Ukraine No. 744 on the territory of the Yavoriv regional landscape Park (which existed since 1996 in the square 4190,0 ha) and the adjacent territories of Starychiv and Magheriv military forestry. Total area of national Park is 7108,0 hectares, of which 2915,0 ha were given for constant use, and 4193,0 ha incorporated into it without changing land users.

Yavoriv national nature Park is located on the territory of the Ukrainian Roztochchia – one of the most interesting physiographic regions of the western Ukraine.

The Park stretches from Verisity Yavorivskiy district to the S. Krekhiv forming a crescent. Its length from west to east is 12 – 13 km and from north to south – from 2.5 to 12 km. In the south the Park borders on the nature reserve "Roztochchia", in the north – on the training field, known as the Yavoriv military training ground, as well as on the regional landscape park "Ravske Roztochchia".

According to the functional zoning, the territory of the Park is distributed into a conservation area 661,6 hectares, regulated recreation zone – 1254,1 hectares, the area of stationary recreation – 30,2 ha and the economic zone – 5162,1 ha. According to the physical-geographical zoning, the territory of the Park refers to Roztochchia district Rostotsko-Opilskyi region of the western Ukrainian forest-steppe province.

On its territory, there are no settlements, making the human impact on natural ecosystems insufficient.

The climate of this area is typical of Roztochchia – predominant Atlantic air currents from the west and continental masses from the east. In general, the climate is temperate moist. The average annual rainfall is 700 mm and the average annual temperature is +7,5 C. Most precipitation falls in June-July and lowest in January-February. The warmest month of the year is July (+17,7 C) and the coldest is January (to 4.2 C). Annual temperature fluctuations are insignificant and reach 21.9 C.

The terrain of the Park is a combination of hills with steep slopes-outcrops, plateau-like rising grounds, wide inter-ridge depressions, terraces and floodplains. Raising cut deep (sometimes up to 80 – 100 m) gullies, which the locals call "the jungle". The highest point in the Park is an unnamed hill at 403,6 m, located to the west of the village Mlynky. Among other peaks that stand out are: Bulava (397 m), Kubyn (378 m), Berezniaky (378 m), Boltova Gora (360 m), Vivsiana Gora (387 m). Numerous picturesque hills with rocky outcrops of massive limestones and calcareous sandstones make the Park a unique identity. Here there are small caves, swallow holes and rods of karst origin. Also interesting are drifted hills and dunes covered with pine forests.

In the Park, the most wide-spread are light-turf, medium-turf and deep-turf low-podzolic sandy soils on quaternary and tertiary sands. On clayey rocks formed light-turf-subopti clayey-sandy soils, stretched under iluvium limestone, and in valleys peat-gley soils on alluvial deposits.

Flora of Yavoriv national Park consists of approximately 700 species of vascular plants. Of these, 20 species are listed in the Red Book of Ukraine: *Huperzia selago* (L.) Bernh. ex Schrank et Mart., *Lycopodium annotinum* L., *Salvinia natans* (L.), *Cephalanthera damasonium*, *Cephalanthera longifolia* (L.) Fritsch., *Neottia nidus-avis*, *Listera ovata*, *Epipactis helleborine*, *Platanthera bifolia* (L.) Rich., *Platanthera chlorantha*, *Dactylorhiza majalis* (Reichenb.) P. F. Hunt et Summerhayes, *Dactylorhiza fuchsia* (Druce)Soo., *Dactylorhiza incarnate* (L) Soo. *Dactylorhiza*

maculata (L.) Soo., *Corallorhiza trifida*, *cockoos* *Cypripedium calceolus*, *Galanthus nivalis*, *Leucojum vernalis*, *Lilium martagon*.

On the territory of the Park, in Bila Skelia tract is the easternmost in Ukraine spread of rush-leaf fescue. Of the species to be considered rare for Roztocze, the Park revealed *Polystichum aculeatum*, mountain onion, *Anthericum ramosum*, *Anemone sylvestris*, Whorled Solomon's-seal, grey alder, cleavers etc. In the Park there are more than 200 species of medicinal plants.

In addition, among the rare species found in the Park, 12 species (all species of orchids and common snowdrop) are protected by the Convention on international trade in species of wild fauna and flora threatened with extinction (CITES), 2 species (*Salvinia natans* and *Cypripedium calceolus*) – under protection of the Convention on the conservation of wild flora and fauna and natural habitats in Europe (Bern Convention).

High forest cover is typical of Yavoriv national Park, as well as the rest of Roztochchia. Here are the most common hornbeam-oak, pine-oak, pine forests, and in depressions – alder. Beech forests grow near the eastern border of the area and is confined to the hilly landscape. Insulated relict pockets of spruce, fir and poplar, which are preserved in the north-eastern border of its range. Beech-pine forests belong to mid-Holocene relicts. Herbal vegetation occupies less space and is formed on natural meadows and former pastures and settlements, as well as on the banks of rivers and canals.

The floristic boundary of the middle and south-eastern Europe passes through this territory, which is accompanied by the transition of deciduous forests in the steppe. Here is the eastern boundary of the distribution of sessile oak, juniper, beech, south-eastern boundary of Scots pine and northeast boundary of silver fir. The flora is represented by the Carpathian spruce and especially fern. On the rocks there are relict remnants of steppe vegetation. Rare for the region can be considered the grouping of beech forests on the northern border of the area, as well as fragments of grey-alder, ash-tree groups and some others.

The fauna of Yavoriv national Park includes 9 species of animals listed by the European Red list, 34 species listed in the Red Book of Ukraine and 146 species subject to special protection under the Berne Convention.

Significant harm to biodiversity of the Park is caused by different types of logging, clearing of forest litter, which, according to the Project of Park territory organization, is scheduled even in the protected area, logging on a total area of 107 hectares. In the regulated recreation area, it is planned to cut down forests on an area of 224 hectares. In 2000-2010 annual fellings were carried out on the square 75,7 ha. In 2013, the Park received limits on logging on the area of 68,4 ha.

Recreation and resort value of the territory of the Ukrainian Roztochchia

In the adjacent areas there are eight holiday camps and Spa resorts "Shklo" and "Nemiriv" with healing sulphurous mineral waters of "Naftusya" type. Yavoriv national Park has significant recreational potential for development of eco-cognitive, cultural, sacral, and sports (equestrian, cycling and skiing) tourism and adjacent territories – qualified tourism (hunting, fishing). In the surrounding settlements, there are favourable conditions for development of agrotourism.

The land of Roztochchia is famous for its crafts – wood carving, pottery, products made from art glass and beads, yavoriv Easter eggs and embroidery. Nearby Yavoriv Park, in the town of Zhovkva, there is a state historical and architectural reserve with a whole set of cultural monuments.

There are four integrated bus and walking routes operating in the Park: "Stradch – Black lake", "From Yanov to Krekhiv", "Confession time" (family nest of the Sheptytskys), "Yavoriv military training field – past and present" and four pedestrian ecological and educational pathways: "the Path of Ivan Franko", "Lelekhivka", "Vereshchytsia", "Pigeons".

In the area of stationary recreation, the Park has every entertainment for numerous tourists: summer tourist sheds, barbecues, fire pits. Water reservoirs attract recreational fishing; it is possible to use boats.

HISTORY MEMORIES: POLISH-UKRAINIAN HISTORICAL AND CULTURAL HERITAGE

Naguyevychi. House Of Ivan Franko

In the foothills of the Carpathians, between scenic hills and forests stretches the village of Naguyevychi. The village would probably remain a common Galician village if Ivan Franko – the great Ukrainian writer, poet, philosopher and politician had not been born there. A lot of his works Franko devoted to the history and ethnography of the native land.

In 1994, in Nahuievychi was created the state historical and cultural reserve of "Naguyevychi".

One of the most interesting objects in the reserve – Franko' museum-estate on the site of the house where he was born and lived, was created according to his ethnographic essay "My father's hut" back in 1981.

Opposite the Museum-estate, on the other side of the road is a literary museum. In its courtyard is a composition of I. Franko and the world literature, which is composed of the monument to the writer and about a dozen reliefs-images of the classics of world literature. The most valuable exhibit of the Museum is the "golden book" of Drohobych "Normal School", which has the name of the writer inscribed.

The attractiveness of Naguyevychi for tourists is growing every year, because besides visiting historical and cultural reserve, they have the opportunity to attend several events dedicated to the works of Ivan Franko, in particular the "Franco fest", which takes place in late July.

Sambir

The ancient city of Sambir lies in the upper reaches of the Dniester, at the distance of 75 km from Lviv and 16 kilometres to north-east from the Carpathian mountains.

Market square is located in the centre of Sambir, in the middle there is the city hall, although prior to the XVI century the town hall had been in the place of today's school of culture and was a wooden building. In the early 16th century the town hall was built in the middle of the square.

Nearby the Market square, in Mickiewicz Street, a fortified monastery of Bernardines (1751) with the Church of St. Stanislaus (XVIII) has preserved till nowadays. Today, in the building is Sambir School of Culture and in the Church the Organ Hall.

In Tchaikovsky Street, there is Boykyvshchyna Museum put in place in October 1927 in a private apartment of Volodymyr Turkevich – a lawyer and organizer of the Museum and Boykyvshchyna Society.

Every time we approach February 14 – Valentine's Day, hundreds of thousands of couples in Ukraine turn with prayer to their patron. Yet, not everyone knows that the relics of the Saint are kept in the city of Sambir. The relics were transferred in 1910 from Przemysl to one of the main shrines of the city – the Church of the Nativity of the Blessed Virgin.

In 1893 the Church of the Nativity of the Blessed Virgin Mary was restored externally for money, granted by Petronela Rewakowicz, and in 1894 painted inside. In the dungeons there are the mortal remains of the founders of the Church and of Antoni Sheptytskyi – the Bishop of Przemysl and Sambir who died June 8, 1779.

Stradch

Among the large variety of Christian Holy sites, which Ukrainian land is rich in, a special place is occupied by Saint Stradetska Mountain.

The area Stradch is located not far from Lviv, in the direction of Yavoriv and surrounded on all sides by beautiful century-old pine forests. It is especially charming in the early spring and summer.

Thousands of pilgrims visit Saint Stradetska Mountain, in particular, the Way of the Cross, the graves of the blessed martyrs and the icon of the Mother of God “Unbreakable Wall”. Here heartbroken souls seek God's spiritual support and solutions to difficult life situations. Our Lord – merciful and loving Heavenly Father – will gladly come to aid His children.

Ivano-Frankove

Located between Yavoriv and Lviv, it lies on the banks of a picturesque pond, which can actually be called as a lake, the historical name of the settlement before renaming in 1946 was Yaniv. The town was founded in 1611 by Jan Swoszowski – a clerk from Lviv, a butler of the ambassadorial yard when he was given a piece of land by the Polish king Sigismund III. The town residents specialized in servicing merchants who traveled along the trade routes from Warsaw to Kamianets-Podilskyi and from southern Russia to Silesia.

Until 1968 Ivano-Frankovo had been a district centre, which later was moved to Yavoriv due to enlargement of districts. At the same time the school of art wood-carving moved from Yavoriv to this town. For many years the Museum of wood handicrafts was being formed here, which now attracts many visitors.

Roman Church of John The Baptist. On August 8, 1614 the Swarovski couple donated funds to build in Janow a wooden Roman Church of John the Baptist, the Blessed Virgin and St. Michael. The Cathedral was allocated a certain sum of money, a tithe of fishing in the pond, some land in the area of the field at Volia Dobrostanska, a pond, the right of free tree choice in the forests and the tithes of Janow mills.

Krekhiv

It is a village in Zhovkva district, Lviv region. The first historical mention of the village dates back to 1456 but the exact date of foundation of the monastery is unknown, most likely it was between 1612-1618. The founders of the Krekhiv monastery were considered to be the monks of the Kiev-Pechersk Lavra Ioil (Joel) and Sylvester. Back in 1613 they settled in a cave carved into the rock within 12km from the town of Zhovkva.

Over time the number of monks grew, and they built the Church of St. Peter and St. Paul near the cave and later the Church of the Transfiguration and St. Trinity Church. Soon after the bell tower was added and the monks' cells. The monastery was surrounded by big walls that were locked by four high towers.

Then the monastery became Greek-Catholic. Since that time, it further enhanced its religious significance. The monastery was famous for its three Miraculous icons: two icons of the Theotokos (Blessed Virgin) and the icon of St. Nicholas. The monastery library numbered more than 400 books with a large archive. However, over time, the monastery had undergone many troubles including plundering at the hands of Austrians and the Bolsheviks. In 1949 it was officially closed, the premises were given to an orphanage and later to a boarding school for mentally retarded children.

The monastery courtyard still has the shape of an irregular quadrangle. In 1664 Lviv and Zhovkva craftsmen began constructing a gate in the Baroque style, which is well preserved to this day. In 1721-1737 wooden monastic buildings were changed into stone. This gave the shrine a more elegant European look.

Being in this Holy place, one can feel, so to speak, another world, another dimension of reality. Behind the monastery walls remain all the problems, troubles, worries and here arises new life in Christ with the Virgin and St Nicholas. When praying in Krekhiv one has a feeling that all the surrounding nature joins in.

Zhovkva

Zhovkva was built according to the concept of "ideal cities" of the Renaissance epoch. The concept was to create a balanced city structure – every architectural object was assigned a specific location relative to the other. To the prominent historical and architectural ensembles belong Market square (now Vicheva square) with a 1594 castle, Roman Church of St. Lawrence XVII century Basilian (XVII-XX) and Dominican (XVII-XVIII) monasteries and so on. High artistic value have samples of wooden architecture preserved on the territory of the former suburbs and the synagogue in the Renaissance style.

Today, a small area of the historical centre (since 1994 had the status of State historical-architectural reserve), has about 55 monuments, some of the world's importance. The city was given first value category of historical cities of Ukraine. Since 1998 Zhovkva has been a contender for inclusion in the World heritage list of UNESCO.

In front of the castle, the city builders laid the main shopping area – the Market. Its rich architectural ensemble was created by high-roofed stone houses with attic finish from the west and the east and the Church of St. Lawrence from the west. On both sides of the castle to the square were adjacent walls and casemates and wooden martial galleries and two city gate – Zvirynetska and Glinska.

Roman Church of Saint Lawrence. Built in 1606-1618 years on the man-made embankment laid by captured Turks, as the ancestral mausoleum of the Zolkiewski family and the Pantheon of chivalric glory. The Church is considered to be the largest, most beautiful and richest building in Zhovkva. Its bell tower was named "small leaning tower of Pisa".

Now here is the acting Parish Church of Saint Lawrence (Kolegiata p. w. Św. Wawrzyńca) of the Roman Catholic Church in Ukraine. The Church is in good condition, particularly due to the Polish army and the Restoration Department of the Warsaw Polytechnic.

Dominican monastery (the Church of St. WM. Jehoshaphat). The Church was arisen for the first time in the second half of the 16th century and was originally made of wood, so after a while it burned down. This unpleasant incident was repeated twice more. Only when the construction began for the fourth time the temple was built of stone. The Early Barocco Church was built in 1653-1655, according to the Naples churches with the costs covered by Theophile Abesco as a tomb for her son Mark. Till today, the gravestones of Theophilia and Mark Sobieski are still present in the interior made by a renowned sculptor Andreas Schloter (1662?-1714) in the second half of the XVII century. The cells appeared in 1754-1792 and in 1792 the Church gained its modern look. K. Polchinski painted the interior of the Church in 1903-1927. However, the elements of exterior decoration of the building have not been preserved. Also, there was a Miraculous icon of the Virgin, now moved to Warsaw.

The Zhovkva castle. Established by the founder of Zhovkva S. Żółkiewski in 1594, it was being built till 1606 by Pavlo Shchaslyvyi. It is also known that on the invitation of S. Zolkiewski here worked such famous architects as Ambrose Prykhylnyi, Paul the Roman, Peter Beber.

According to the narration, there was a garden of incredible beauty but unfortunately did not survive. In 1606, behind the castle Żółkiewski created a zoo, where they bred bison, deer, chamois and other animals, which existed only until the end of the XVII century. This zoo gave its name to one of the city gates.

On the facade of the castle were the statues of the first four owners of Zhovkva: Zolkiewski, Danilovich, Sobieski, Radziwill. In the courtyard was a house where the owners of the town lived. Front wing served as an arsenal, stables and housing for soldiers and servants. By the stable was a coach-yard, and in the arsenal – farriery. The eastern wing was the guest-house. In the west there was the castle kitchen, the bakery and the barns. Before this wing spring water flowed into the trough. In the south, the Palace building was the private quarters of the castle's owner, Treasury, state rooms for official receptions. Also, the chapel, erected in 1640, adjoined the owner's apartment.

At one time the town had four gates – Lviv, Jewish, Glinska and Zvirynetska. The first two were dismantled in the late eighteenth century by order of the Austrian government.

Glinska Brahma, once Krakowska was built in the late XVI century. In 1964, was demolished by the Soviet troops, because it blocked the passage for military. Restored in 1990 thanks to the efforts of the Cultural Monuments Society.

Zvirynetska gate which got its name from the zoo remains the only surviving gate. In its upper tier, there was a room for the guards. The Gate was erected along with the town's fortifications, which were built in the years of 1913-1926.

Town hall. The previous town hall was built by architect Peter Baburam in 1687. Up on the wall of the town hall was a sundial, and the bottom was a sample of the yardstick and the inscription: "Measure by measure, and the sale and purchase in accordance with the times". It was dismantled in 1832 through its emergency state and the meetings of the local Council were forced to take place in one of the houses in Lvivska street first, and then in the front wing of the castle.

The modern town hall was built in 1932, that is, a hundred years after it had been dismantled previously. It was erected on a competitive project by the architect Bronislaw Victor on the site of the former barracks and casemates. In prewar times, at noon, the town trumpeter performed a specially composed tune from the town hall tower – "heynal". These days, the bell clock strikes the excerpt of the Ukraine's state anthem.

Література

1. Фурдичко О.І., Бондаренко В.Д., 2000. Лісорекреаційні ресурси Львівщини та напрямки їх ефективного використання. Проблеми і перспективи розвитку природоохоронних об'єктів на Розточчі. Львів. Логос. 248.
2. Рекреаційна політика в Карпатському регіоні: принципи формування, шляхи реалізації, 1995. Кравців В.С., Євдокименко В.К., Габрель М.М., Копач М.В. Чернівці. 72.
3. Криницька Н.Г., 2004. Особливості лісових рекреаційних ресурсів Львівщини. Науковий вісник УкрДЛТУ. Львів. УкрДЛТУ. 14 (2), 212.
4. Природно-заповідний фонд Львівщини: стан та перспективи розвитку., 2013. Матеріали міжнародної науково-практичної конференції, присвяченої 15-річчю створення Яворівського національного природного парку. смт. Івано-Франкове, 300.
5. Донєва Н.М., Шарко М.В., 2013. Проблеми формування та розвитку регіональної інфраструктури в туристичній галузі. Матеріали II Міжнар. наук.практ. конф. “Проблеми формування та розвитку інноваційної інфраструктури”. Львів. Львівська політехніка, 16-18 травня 2013 р., 159-160.
6. Фіторізноманіття національних природних парків України, 2003. Т.Л. Андрієнко, Р.Я. Арап, Д.П. Воронцов, М.М. Загульський, І.Ю. Іванєга, О.О. Кагало, В.П. Коломійчук, Л.Г. Люблінська, В.А. Онищенко, В.М. Остапко, С.М. Панченко, О.І. Прядко, Н.В. Скібіцька, Ю.Ю. Тюх, П.М. Устименко, І.І. Черней, Д.М. Якушенко. Наук. світ, 143.
7. Ткачик В.П., 1999. Рослинність заповідника “Розточчя”: класифікація методом Браун-Бланке. Львів. НТШ. 198.
8. Раритетні фітоценози західних регіонів України (регіональна “Зелена книга”), 1997. С.М. Стойко, Л.І. Мілкіна, П.Т. Ященко, О.О. Кагало, Л.О. Тасенкевич. За ред. М.А. Голубця і С.М. Стойка. Львів. Поллі, 190.
9. Ткачик В.П., 1997. Рослинність заповідника “Розточчя”: ідентифікація сучасного розмаїття фітоценозів. Львів. НТШ. 129.
10. Рідкісні види тварин Львівської області, 2006. А.-Т.В. Башта, Ю.В. Канарський, О.С. Решетило, В.В. Леснік, В.В. Мартинов, О.В. Мартинов, Р.І. Гураль, Н.В. Сверлова, Т.Ю. Гринчишин, А.Я. Гірна. За ред. М.А. Голубця та А.Я. Гірної. Львів. Простір, 220.
11. Джерело: <http://sambirrada.gov.ua/index.php/diialnist/568-164.html>
12. Джерело: <http://ukrainaincognita.com/lvivska-oblast/yavorivskyi-raion/ivano-frankove/pryrodnyi-zapovidnyk-roztochchya>.